

FEIZ HA BREIZ

HERE 1924

La suppression des provinces, en 1790, eut comme corollaire la suppression des corporations et la fermeture de 30.000 écoles libres. Là réside, à mon avis, la base de toute notre désorganisation moderne.

Cet acte politique est la clé de toute la politique antiphysique subie depuis 120 ans.

*Extrait d'un article de M. Adolphe Lajoinie,
Directeur de la Revue Méridionale.*

LIBRAIRIE LE GOAZIOU

—: QUIMPER :—

LEOR NEVES

an Oferen hag ar Gousperou
E LATIN HAG E BREZONEG

Gret gant an Aotrou UGUEN, Chaloni a Enor, Rener Kloerdi-Bihan Pont-Kroas

NOUVEAU PAROISSIEN LATIN-BRETON

de plus de 900 pages mesurant 150 sur 85

Le plus complet et le seul absolument à jour

Le « LEOR NEVES » a été tiré sur deux papiers différents qu'on peut se procurer en plusieurs reliures.

	ÉDITIONS	
	sur papier fort Epais. 34 =/m	sur papier fin Epais. 20 =/m
Reliure 62 Percaline, coins arrondis, tranche rouge.....	9 f. »	12 f. »
Reliure 63 tranche dorée.....	11 f. »	15 f. »
Reliure 66 tranche dorée sur rouge et ornement doré.....	11 f. 50	16 f. »

Il existe aussi des reliures de luxe (23 et 30 fr.), pour cadeaux de première communion et de mariage.

Pour recevoir par poste le « LEOR NEVES », il suffit d'envoyer un mandat-poste à M. LE GOAZIOU, libraire à Quimper, en ajoutant au prix de l'édition choisie le montant du port, 0 fr. 90.

Ti koz L'OLLIÉROU

L'HOSTIS & JORDE

SUCCESEURS

18, 27, Rue Louis-Pasteur

— BREST —

R. C. 1442

Pa ho pezo eun dra bennak da brena, dalc'hit sonj eo en hon ti e kavoc'h ato ar muia da joaz hag an dessiniou nevesa e mouchouero ha tavancherou brodet

Seiz, mezer, ha danvez a bep seurt.

Dio'h ar galite an ti-man a werz gwelloc'h-marc'had eget neus forz pehini all.

Eun eskompt a ugent real dre gant a vez roet e marc'hadourez ha dek dre gant d'ar familhou niverus.

Atelier de Carrosserie Mécanique
Sellerie & Peinture

R. C. Brest 2529 T. 25

MAISON

Frédéric Laurent

23, 25, 27, rue de La Tour d'Auvergne - LANDERNEAU

MME VVE LAURENT
successeur

Spécialité de Voitures
légères caoutchoutées

Road-Carts et Trotteuses

Charrettes anglaises
Gardens

ROUES CAOUTCHOUTÉES
tous systèmes

Goulennit,... ha goulennit start

ar Bock Lambé

ROUE AR BOCKOU

ar iac'husa eus an holl evachou
hag ar muia gourc'hemennet.

AU TIGRE ROYAL

FOURRURES et PELLETERIES

37 — Rue de Siam — 37

- BREST - R. C. 38

Grand choix de Fourrures
de toutes provenances

TRANSFORMATIONS

REPARATIONS

PRIX MODÉRÉS

Prena a reer es-kriz, krec'hin lern,
kaerelled-bras, gozed, lapined,
pudasked, hag all... ;
ha paet e vezont prizioù mat.

Breiziz, lennit :

La Langue Bretonne en 40
leçons par F. Vallée, 6e édi-
tion, imprimerie Saint-Guil-
laume, Saint-Brieuc, et chez
tous les libraires de la Bre-
tagne.

Prix, franco... 3,50

Notennou diwar-benn Istor
ha Sevenadur ar Gelled
koz (Notes sur l'Histoire et
la Civilisation celtique) par
Meven Mordiern et Ab-
herve : 7 volumes avec lexi-
ques, notes, cartes, etc. Chez
R. Le Roux, Saint-Hélory,
Pordic, (Côtes-du-Nord).

Prix, franco... 2,13

Marc'hekadenn Atepomaros
tennet eus Skella Segob-
rani, chez R. Le Roux, Por-
dic.

Prix, franco... 1 fr.

Klenved ar c'henou hag an dent

L. JÉZÉQUEL

Chirurgien-Dentiste

Diplomet eus Skol-Vedisinerez Paris

A denn an dent hep poar, hag a laka dent war aour,
ha caoutchouc, hervez ar skoueriou diveza

An appareillou a vez gwarantiset

RESEO A RA :

B' b Lun, e **LESNEVEN**, Hôtel Leroux, eus a 10 h. da 4 h.
Beb Sadorn, e **BRASPARTS**, ti Kerguelen, eus a 8 h. da 11 h.
— e **LOPERHET**, euz a 11 da 12 h.
— er **FAOU**, euz a 2 h da 5 h.
B' b Sul ha beb Iaou, **AR ROCH**, epad an dervez.
An Aotrou Jézéquel a gomz brezoneg.

Téléph. Brest 0-16
La Roche 7

= GRAINES DE SEMENCE =

Téléph. 32 Landerneau
C. C. postal Nantes 2187

F. HILY

Télégr. Hily-Landerneau
R. C. Brest 1377

16, Quai de Leon — 1 et 3, rue du Commerce

LANDERNEAU

GUIPAVAS

PLOUGASTEL-DAOULAS

Concessionnaire de la marque ci-contre

Exigez-la sur toutes graines
vendues en paquets et prin-
cipalement sur betterave,
carotte blanche, rouge,
jaune, Rutabaga, etc, etc.

AU SEMEUR

Marque Déposée

GRAINES

Potagères, Fourragères & de Fleurs

A. HUON

L. AUDREN

Successeur

13, Rue de Siam, 13

BREST

Adresse Télégraphique : AUDREN-GRAINES-BREST

TÉLÉPHONE 5-35

R. C. 49

ARTICLES DE PÊCHE

ET

CORDAGES

AR MEUBL

ar re vrag,
ar re grenva,
hag ar re gwella marc'had,
a vez kavet e ti

VICAIRE-LÉVEC

Marc'hadour meubl

105, rue Jean-Jaurès

(ar ru Baris gwechall)

BREST

Dioallit mat : n° 103 a lavaran, ha neket euz
ti all eo ! R. C. 6975

Meubl acajou, kraon, ha dero
eus a bep seurt.

Stal vras evit ar meubl e giz Breiz

Gweleou houarn ha kouevr

Gloan, matarasennou, plunv, pal-
lennou, sklasennou, etc.

Meubl kerez, gwarnisset, great a-ratoz
evit an dud diwar ar meaz.

Ulinucine Moreul

Eul louzou anavezet-kaer dre ar vro, hep beza implijet awalc'h c'hoaz evit ar vad a ra ! an **ULINUCINE MOREUL**, an hini eo.

Petra eo 'ta an **Ulinucine**-se ker brudet ? An **Ulinucine** a zo eul louzou graet gant *iode* ha *phosphates*. An iode a zo evit yac'haat ar goad, evit ober goad nevez ; ar phosphates a zo evit krenvaat.

Gouvezet e deus an Doktor MOREUL kavout ha meska daou danvez nerzus meurbet ; an « iod » hag ar « fosfor » da ober eul louzaouen dispar evit parea ar glanvourien hep dale.

An **Ulinucine** e c'heller ober ganti mat-tre, e lec'h an eol-moru, ar sirop portal, ar sirop « raifort iodé » ha « iodé ferré » ;

An holl louzeier gwechall-se, a zo eiz pe zek kwech sem-ploc'h eget an **Ulinucine**. Hومان a gaver enni pemp santigram « iode organique » dre loiad souben hag er re-all ne gaver tamm ebet, pe ken nebeut a tra, hag en unan nemet daou zantigram.

Peseurt klenvejou a vez paret gant an **Ulinucine** ? Da genta, an doken. — An *doken* zo hano holl klenvejou ar vugaligou, sempladurez, liou fall, kresk re vuhan, gwerbl er c'houzoug, ha divezatoc'h klenvejou an eskern, an droug skevent, an izili kamm.

Ha ma 'z eo an **Ulinucine** eul louzou hep e bar evit ar yugale, kerkoulz all eo evit ar plac'h yaouank oc'h ober he c'hresk hag ar vaouez arru an oad a zaou-ugent bloaz. Diouall a ra ivez diouz ar berr-alan, al langis, ar boan-bouzellou, hag an droug-dargreiz.

AR SIROP CELTIQUE

Klanvourien dalc'het gant ar paz, kemerit **SIROP CELTIQUE** an **AOTROU MOREUL**, apotiker bras e Landerne

Eleveurs.

N'employez que les produits vétérinaires du Docteur MOREUL, qui sont les plus efficaces, les plus estimés et les plus connus.

Feiz ha Breiz

HA KROAZ AR VRETONED

KELAOUENN VIZIEK GANT SKEUDENNOU

Relijion — Istor Breiz — Marvailhou — Gwerziou
ha Soniou — Buhez ar Vro

RÉDACTION

J.-M. PERROT, Plouguerneau (F¹⁴) | Y. LE MOAL, Coadout, p^r Guingamp

ADMINISTRATION
du **FEIZ HA BREIZ** :
FR. GEORGELIN,
Brest — 4, rue du Château — Brest
c/c 44-40 RENNES

ADMINISTRATION
du *Bleun-Brug* et de l'*Emgleo Sant Ildut*
YV. DREZEN,
BREST — 4, rue du Château — BREST
c/c 3041 RENNES

ABONNEMENTS INDIVIDUELS
• FEIZ HA BREIZ • et • KORN-BOUD •
Bretagne 8 f. l'an
France 9 f. l'an
Etranger 10 f. l'an
Abonnements collectifs
Feiz ha Breiz (seul)
(à partir de 5 exempl.). 5 f. l'an

PUBLICITE
Toutes les insertions sont faites
à l'année
Une page entière 300 fr.
Une demi-page 175 fr.
Un quart de page 100 fr.

TAOLENN AR MIZ. — E Kemper gant ar Bleun-Brug. —
Prezegenn grêt gant an A. Orvoen. — Lokrist an Izelded, G. P.
— Buhez Jenovefa a Vraban. — Ar brezoneg en iliz hag er
skol, J. U. — Labouriou wardro an ti, TINTIN ANNA.

SULIOU MIZ HERE

- 5 a viz Here. — Pardon bras ar Rozera. An ofis p. 758 e levr an A. Uguen.
- 12 a viz Here. — XVIII^{et} sul goude ar Pantekost. An ofis p. 508.
- 19 a viz Here. — XIX^{et} sul goude ar Pantekost. An ofis p. 511.
- 26 a viz Here. — XX^{et} sul goude ar Pantekost. An ofis p. 515.

E Kemper gant ar Bleun-Brug

I. — *Petra am eus klevet.*

II. — *Petra am eus gwelet...*

Pa vezer bet en eur pardoun, pe en eur gouel bennak eman ar c'hiz, e Breiz, da zigas o « lodig » da dud ar gear. Eur c'hiz vat eo houman, hag evid ober diouti eo e teuan da ginnik d'eoc'h c'houi, lennerien « Feiz ha Breiz », ho « lodig » eus XIV^{et} gouel ar Bleun-Brug. Rak, gwella mignoned ar « Bleun-Brug » ha lennerien aketusa « Feiz ha Breiz » a zo evel eur familh vras, ha dre-ze ho peus gwir da gaout eun tanva eus ar goueliou kaer a zo bet grêt e Kemper d'an 10 ha d'an 11 a viz gwengolo, evid enori Breiz, hor bro, ha deski d'eomp dre brezegennou helavar, dre ganaouennou ha dre beziou-c'hoari, an doareou gwella da gemeret evit he lakaat da veza brezonekoc'h ha kristenoc'h c'hoaz, eget n'eo bet betek-hen.

C'houi eta, hag a zo bet red d'eoc'h chom er gear, lennit gand evez ar pennad-man. Klaskit ennan eun diverra eus ar pezh a zo bet gret ha lavaret e Kemper epad ar Bleun-Brug », ha mar gellit, goude-ze, edoug ar bloaz a zeu, grit c'houi ivez eun draig bennag evit gloar Doue, mad an eneu ha buhez Breiz.

a) Ar studiadegoù

Ar « C'hourrier » hag ar c'hazetennou all a lennit heb an amzer o deus kaset betek ennoc'h, moarvat, eun tamm kelou eus ar goueliou holl-geltiek a zo bet e Kemper wardro hanter viz gwengolo. Diouz am eus klevet ar goueliou-ze a zo bet kaer. Gwell a-ze, ha mar o deus grêt eur vad bennak d'eomp ha d'hor bro, meuleudi d'ar renerien. Eun dra eo hag a zo sur, er bloaz-man adarre, goueliou ar Bleun-Brug o deus gret plijadur ha vad d'ar re o deus gellet dilezel o labour pemdeziek evit heuilh ar goueliou-man penn-da-benn, evel ma 'm eus me grêt.

N'oa ket deiz awalc'h c'hoaz p'en em gavis e Kemper d'an 10 a viz gwengolo, gand eur strollad tud yaouank, deuet, evel don, da welêt petra oa e gwirionez goueliou ar Bleun-Brug. Kenta rejomp a voe mont da lavaret hor pedennou en iliz-veur Sant-Korantin, kenta eskop Bro-Gerne. Goude-ze, epad m'edo va mignoned o tijnia, me gemeras penn an hent da vont betek chapel-

lig « Ti-Mamm-Doue » : eno, diouz ma verke reolenn ar gouel, eun oferenn a dlle beza lavaret evit holl vignoned ar Bleun-Brug, aet da anaoun, edoug ar bloaz. En eur vont gant va hent e tibunen va chapelad, gwella ma c'hellen, evit goulenn digand an Itroun Varia skuilh grasou puilh war hor Breiz ha war he difennourien. Ha dre ma tostaen e sonjen gant levnez er burzud kaer grêt gwechall dre c'halloud itroun Varia Ti-Mamm-Doue, er chapelig a welen a-ze dirazon, hanter-guzet gand ar gwez.

En amzer ma rene an Tadou Jezuisted skolach Kemper, edo ar c'hiz ganto da vont gand o skolerien, eun dervez bennak, epad Miz Mari, da glevet an oferenn ha da gommunia, e chapel Ti-Mamm-Doue. En eur vont d'ar pelerinach-man, eur bloavez, goude beza gwelet Dom Mikael an Nobletz, en doa kemennet d'ezan a-berz Doue oa galvet da veza war e lerc'h. abostol Breiz-Izel, an Tad Julian Maner a glaske gouzout penaos e kasfe da benn al labour fiziet ennan. C'hoant bras en doa da implija e vuhez penn-da-benn evit savetei eneu ar Vretoned, met siouaz! ne anaveze ket eur ger brezonek. Hogen, epad an oferenn, e kreiz eur sklerijenn gaer an Tad Maner a welas eskoptiou Kerne, Leon, Landreger, Dol, Sant-Brieg ha Gwened, evel eur park bras digor d'e labour; gwelet a reas ivez petra da ober evit labourat ar park-se. Kerkent e troas e zell ouz skeudenn ar Werc'hez, hag en e galon e tiwanas ar bedenn-man : « Va Itroun dous ha madeleus, mar kirit deski d'in ar Brezoneg, her gouezin mat dizale hag e c'hellin gounid servicherien d'eoc'h ha d'ho Mab Jezuz ». Selaouet e voe raktal e bedenn. An Tad Maner a zeskas d'ar red, evel dre vurzud, yez kaer ar Vretoned. Dindan eiz devez en em gavas e tro da ober katekiz, e chapel Ti-Mamm-Doue, ha goude daou viz studi e c'hellas prezek dre holl barreziou an eskopti, koulz hag ar veleien o doa desket ar brezoneg war harlenn o mamm.

Ar zonz eus ar burzud kaer-man a reas d'in, epad an oferenn, kas eur bedenn warzu an Itroun Varia, evit holl vignoned ar Bleun-Brug, a labour gant kement a galon da viret, da gaeraat ha da binvidikaat hor yez. Pedet em eus dreist holl evit an holl veleien, hag an holl gloareged, a boagn breman pe a boagno eun deiz, da zerc'hel ar Vretoned war an hent mat, ha kenderc'hel a rin zoken da gaout sonj enno em fedennou, evit ma plijo gant Doue o sikour da veza bepred, evel hor sent koz gwechall, Bretoned a spered, a galon hag a yez, evit brasa mad eneu o c'levennoù.

Ezomm bras hon eus, er mare-man dreist holl, e chomfe ar veleien fidel da Vreiz, d'he yez ha d'he gizioù. Rak, siouaz, pobl Breiz, « krouet gand ar Zent koz evit

beza haderez ar wirionez dre ar bed », n'eus mui anezi nemed ar skeud eus ar pezh m'eo bet en amzer dremenet. Taget gant klenved an nevezentiou touellus ha direiz, ar Vretoned a zilez o gizioù, ker yac'h koulskoude, evit kemeret plegou ha n'hellont ober nemet droug d'ezo, droug d'o c'horf, droug d'o ene dreist holl. Tec'het diwar ar roudenn, taolet o deus ar vro en eur stad reuzeudik meurbet. Setu, moarvat, perak e klever tud di-boell o seni hep paouez glaz ar maro evit Breiz. Ya, meur a hini a lavar, heb ober kaon, eman echu gant Breiz. Meur a hini a lavar, en eur c'hoarzin, eman echu gant ar brezoneg. Meur a hini a lavar, hep gouela, ez a feiz ar Vretoned da goll; meur a hini, a döl dismegans war o gizioù, o gwiskamanchou. Meur a hini, dre zibuziegezh, a zispriz sevenadur hag istor Breiz; meur a hini, hep beza zoken grêt netra evit hec'h anaout, a nac'h lennegezh kaer ar Vretoned.

A drugare Doue, niver an dud a gred c'hoaz liva eus ar seurt gevieriez-se a ya bemdez war zisteraat, epad ma welomp o vont war gresk galloud ha niver ar gwir Vretoned, o deus grêt le da zifenn war eun dro o Feiz hag o Breiz.

Eur wirionez eo houman hag a zo anat evid ar re a zo bet aketus da heulia gouelioù ar Bleun-Brug, abaoe fin ar brezel. Biskoaz n'em boa gwelet kement a dud e studiadegoù ar Bleun-Brug. Ouspenn tri c'hant den, diredet eus pevar c'horn an eskopti, hag eus an eskoptioù all a zo e Breiz, a yeas wardro 9. eur e sal vras al « Lykès », warlerc'h hon Aotrou 'n Eskob hag holl renerien ar Bleun-Brug. Eun dudi oa gwelet al levenez a bare war dal an holl. Hag e ve laouen mignoned ar Bleun-Brug n'eus ket a dro da veza souezet! Daoust ha ne verv ket o c'halonou gant an hevelep karantez? Daoust ha n'eman ket an hevelep menozioù war o spe-rejoù?... Mont a rae an teodou en dro, m'hel lavar d'eo'h, pa zavas dreist ar re all mouez nerzus an aotrou Dujardin, da gemenn d'eomp oa digor pevarzek-veit gouel ar Bleun-Brug, ha da lavaret, en ano an holl, pegen eürus oa o welet an aotrou Duparc, hon eskob karet, o tilezel eur pennad e labourioù evit dont da ren labourioù ar Bleun-Brug. Ar strakadeg daouarn a voe neuze a ziskouezas skler e sonje an holl evel an aotrou rener. Hag an aotrou 'n Eskob, hep gedal pelloc'h, a respontas raktal da c'her an aotrou Dujardin: « Eur blijadur eo evidon, emezan, rei digemer d'ar Bleun-Brug. Gwelet a ran en deus mignoned fidel, dre holl e Breiz. Gwell a-ze, rak al labour m'eo stag gantan meur a vloavezh a zo n'hell ober nemet vad. Kendalc'hit eta da zekki d'ar Vretoned petra eo Breiz, o bro; silit er c'halonou ar gwir garantezh-vro, rak Breiz a zo eus ar

broioù-ze a verit beza karet gant an holl. Arabat eta e rafe fae he mibien warni. Poagnit gant ar Brezoneg, hor yez, ne c'houlennan ket gwelloc'h eget rei aotre d'e zeski en holl skolioù, ha kement hini a zikouro deski ar brezoneg d'ar vugale a ray, sur eo, plijadur vras d'in. Gant hor gizioù, hor gwiskamanchou, hag an holl draoù-ze o deus grêt hed ar c'hantvejou enor ha brudvat hor bro, difennit heb aon hor c'hredennou kristen. Da stourm ho pezo, hag hep dale marteze, bezit war evez eta!... » Bezit dinec'h, aotrou 'n Eskob, gwella mignoned ar Bleun-Brug a jomo fidel da c'her o zadou. Eveldo, dec'h, int a lavar hirio: « Potius mori quam foedari! » — Penn kil ha troad — kristen ha Breizad !

Koulskoude, evel ma livirit, red eo beza war evez, rak galloud an drouk-spered ha fallagriez an den a zo bras. Ha prezegenn an Tad Trebaol, lennet dirazomp gant an aotrou Perrot, a ziskouezas d'eomp skler e c'hell eur vro, n'eus fors peger kristen e ve, koll sklerijenn ar gwir feiz. Setu, siouaz, ar pezh a zo c'hoarvezet gant bro-Geumri, bro-gavell ar Vretoned, hag ar zent koz-se, ker brudet, en hon touez, o deus digaset ar gwir feiz war zouar an Arvorig, eur pemzek kant vloaz bennak a zo. Breiz ha Keumri, hervez an Tad Trebaol, unan eus ar re a anavez ar gwella ar vro-man pe gwir en deus tremenet 12 vloaz enni, Breiz ha Keumri ne reont nemed eur vro rannet e diou lodenn gant ar mor. Hed ar c'hantvejou an diou lodenn-man o deus roet skoazell an eil d'eben, evit rei lamm d'o enebourien, ha mar deo gwir e teuas eur c'halz eus hor sent koz eus Bro-Geumri, n'ankounac'haomp ket e kaver duhont eur bern anioù sent ganet e Breiz-Izel. Hirio, siouaz, sklerijenn ar gwir feiz ne bar mui war Keumri. Perak? An Tad Trebaol hel lavar d'eomp didroidell. Tud Keumri, emezan, n'int ket bet gounezet gant ar Brotestanted, n'o deus kollet o feiz nemet dre ziouer heleien evid o hench. Tostik tost e chomont d'ar gatoliked, hag ès e vijent da c'hounit ma ve kavet Bretoned da vont breman d'o c'helenn dre ar c'heumraeg, eur yez dem-henvel ouz ar Brezoneg. Marteze e vezo kavet ar veleien kalonek-se, eun deiz. Da c'headal avat, meur a hini a zento ouz ho kalvadenn truezus, Tad Trebaol, hag a vezo fidel, sur oun, da lavaret eur wech an amzer ar bedennig-man evit Keumri: « Doue holl-c'halloudek, ho peus en ho madelez dreist-muzul, digaset ho Mab unik er bed-man, evit digeri eur wech c'hoaz dorioù ar baradoz, hag evit deski d'eomp Hoc'h anaout, Ho karet hag Ho servicha, — bezit truez ouz ho pobl o chom e Bro-Geumri. Roit d'ezi donezon prisius ar Feiz, ha dastumit anezi holl er gwir Iliz savet gant Ho Mab divin: evit ma c'hallint evelse, en eur zoubla d'he galloud hag en eur zenti ouz he mouez, Ho servicha, Ho

karet, hag Hoc'h azeuli er bed-man evel m'her goulennit, ha gounit an eürusted peurbadus er bed-all, Dre ar memez Jezuz-Krist hor Zalver ». Evelse bezet grêt.

Ya, pedomp evit hor breudeur Tra-mor, pedomp, en eur c'headal an deiz ma c'hellimp lavaret, e gwirionez, komzou ar c'hantik brudet :

« Breudeur, ni glev ho klemmou
Eus an tu all d'ar mor,
D'ho mouez ha d'ho c'headal
Hor c'halon zo digor.
Ni a roio aluzenn
Evit sikour ho pro,
« Ni a zavo beleien
Ha d'eoc'h ni o c'haso ».

Goude prezegenn gaer an Tad Trebaol, hon eus klevet unan diwarbenn « gwiskamanchou Breiz », ha n'oa ket bet savet gand eun dizek m'hen asur d'eoc'h. An aotrou Sébastien Viol, eus Kerfeunteun, n'eo nemed eur paourkez kouerriad, eun troc'her buzug, evel ma lavar, unan eo avat « hag a oar anei ». Evidon-me am eus bet plijadur ouz e zelaou, ha karout a rafen gallout lenn e brezegenn war « Feiz ha Breiz », ar c'henta ar gwella. Respontet en deus braoik d'an teir goulenn-man :

a) Petra eo gwiskamanchou Breiz ? — b) Petra e teuont da veza ? — c) Petra ve da ober evit difenn gwiskamanchou Breiz.

Ha ya! petra ve da ober? Eno eman an dalc'h. Meur a dra, sur eo, a ve mat da ober. Koulskoude, d'am meno da vihana, kaer e vezo, hor gwiskamanchou a gendalc'h da vont d'an traon e keit ha ma ne vezo ket roet d'ar Vretoned an deskadurez stummet ouz o spe-red. Deski d'ar Vretoned piou int, petra dalvezont, petra o deus grêt o zadou, petra c'hellfent da ober int ivez, ma karfent bale eün war roudou o zud koz, deski d'ezo perak e rankont derc'hel start d'o giziou, d'o yez, diskouez d'ezo perak ne raint peurlieusa nemet diskenn e lec'h sevel o trei kein da gement en deus, hed an amzeriou, grêt nerz ha brud-vat o c'hentadou, setu, a gredan, eul labour talvoudus, eul labour ret zoken, evit dougen ar Vretoned da chom fidel d'o gwiskamanchou. Met piou a ray al labour-ze? C'houi, me, ha kement hini en deus eun tammig deskadurez, ha dreist holl, eun elfennig karantez-vro e goueled e galon, D'al labour eta, ha pep hini war e benngenn !

Hor paourkez kenvroiz, eur c'halzig anezo da vihana, a gred eo red beza gwisket evel plac'hed ha pôtre-d'ar vuhez fall, ha ragachat eul lastez galleg saout war don eur parizian kraouennek, evit beza den a zoare ha bale gand ar « progrès » pe an araokaat. Diskouezomp o

fazi d'an dud-man. Unan bennak a c'hoarzo gwap d'eomp, marteze, met unan bennak ivez a daolo evez ouz hor c'homzou. Da heul hor prezegennou avat klas-komp dreist pep tra rei skouer vat ato war ar poent-man. Dalc'hit sonj eus an dra-man, eun ali a bouez eo :

Lavaret zo eun dra,
Hag ober eo ar gwella.

Rak-se eta, evit difenn ar gwiskamanchou kenta zo da ober eo sklerijenna ha rei skouer vat. Ma kavet gwelloc'h, lennerien ger, krogit en ho pluenn ha skrivit da rener « Feiz ha Breiz », hen a zigaso ho lizer beteg ennoun... Da c'headal, unanomp hor moueziou da gana meuleudi an aotrou Uguen, rener ar c'hloerdi-bihan, ha meuleudi an holl vistri hag an holl vestrezed-skol a ra d'o bugale chom fidel da wiskamanchou o farrez. Re all a zo siouaz!...

Met tremenomp hep sellet outo! ha selaouomp gand evez prezegenn an aotrou Havard, a zo anavezet mat gand ar re o deus grêt o amzer-zoudard e Sant-Malo. An aotrou Havard a gar e vro, hag eun dudi eo evidomp gwelet peger brao e teu ar Brezoneg gantan. Desket en deus ar Brezoneg, ha diouz ma lavar, a benn eun nebeut bloaveziou aman eur c'halz eus tud desket Breiz-Uhel a gomzo e Brezoneg koulz ha pôtre-d'ar Breiz-Izel. Duhont ar yaouankizou, pôtre-d'ar skoliou bras en o fenn, a zo en em lakaet a-zevri da studia istor Breiz, meur a hini zoken a en em vod evit deski ar Brezoneg, hag evit kaout muioc'h a arc'hant da brena levriou brezonek, e chomont hep fumi. Re all a espern o gwenneien evit gallout dont da c'houeliou ar Bleun-Brug. Pebez skouer evit Bretoned Breiz-Izel, evid ar yaouankizou dreist holl, a zo ken troet d'ober gwap ouz traou o bro, hag o deus mez oc'h anzañ int Breiziz! Mar deus eun den koulskoude hag a c'hell tremen dre holl sonn e benn, ar Breizad eo hennez. En han' Doue, eme an aotrou Havard, deskomp istor hor bro, ha ne vezimp ket nec'het evit kas an dorz d'ar ger pa deuy eul lakez bennak da glask ober gwap ac'hanomp, evel ma reas, eur wech, eur beleg yaouank eus Sant-Malo. Edo o tremen dre ger Laval gant pôtre-d'ar batronach, pa glevas eur c'hoz tamm aotrou o lavaret diwar fae: « Oh! oh! sellit 'ta, Bretoned adarre! » Ar beleg, kerkent a reas d'e bôtred chom a zav, hag a respontas d'ar gwapaer: « Ya, pôtr, sell mat! Bretoned eo ar re-man, stou da benn d'o saludi ». Ar pez a reas, hep marc'hata, mezek an tamm anezan, e c'hellit kredi.

Sentomp ouz ali an aotrou Havard: edoug ar goanv-man studiomp istor Breiz. Rak, pa ouezimp pegen skiantek oa gwechall hon tadou, pa anavezimp gwelloc'h o menozioù, e teuimp ni ivez da garet muioc'h

Doue, ar vro, ar ouenn, ar yez hag an holl gizioù breizad, hag e tifennimp gant muioc'h a galon ar groaz hag an erminig, hor Feiz hag hor Breiz, n'eus fors e pelec'h ha ne vern dirak piou e vemp.

N'emaomp ket eno c'hoaz siouaz! Mar deo youl Doue avat, ha ma kemeromp poan, ar pezh n'eman ket hirio a c'hell beza ware'hoaz.

Rak, tud a gavimp d'hor sikour ha d'hon hencha, dre o c'homzou helavar ha dreist holl dre o skouerioù mat. Setu ar pezh a voe desket d'eomp goude lein. Ouspenn pevar c'hant den a yoa er zal, pa deuas an aotrou Co-caign, eus sant-Brieg, da ziskouez d'eomp peger bras ezomm a zo da zevel eur C'hannadig skeudennet evit bugaligoù Breiz. « Er gazetenn-man, eme ar prezeger, ar Breizad bihan a gavo, e Brezoneg, evel er c'hatekiz, magadurez evid e ene; enni e tesko gizioù e dud koz; enni e welo pegen kaer eo e vro, pegen start eo he gwirioù, pegen fur he gizioù; enni e kavo sonioù dispar mat da veza kanet e lec'h an traou hudur a glever a bep tu; enni e welo gerioù nevez, ha ma ne intent ket anezo dreizo o-unan, e teuy buan d'o intent dre ar skeudenn ».

Dre zikour ar gazetenn skeudennet e vezo èsoc'h astenn dre vro Leon « Breuriez ar Brezoneg », a zo bet savet e Treger, evit miret etouez bugale Breiz, gwirioù, gizioù, yez ha Feiz hon tud koz, evit boda ar vugale en eur genvreuriezh hag a vezo en he fenn tud gouest da gemeret preder ganto, evit sevel kenstrivadegoù etre bugale ar skolioù, ha lakat da virvi e goueled o c'hallon karantez Doue ha karantez ar vro ».

Daoust ha gelllet e vezo sevel ar gelaouenn skeudennet? Eno eman an dalc'h. Ne lavaran ket nann, hag eun dra a bouez e ve, sur eo, ha menoz an aotrou Co-caign a zo bet difennet kalonek gand an aotrou Le Clerc, unan eus renerien « Arvorig », ha gand an aotrou Gourioù, a zo, an holl her goar, eur mestr-skol eus an dibab. Arc'hant bras a zo ezomm evit-se, gwir eo, met arc'hant a vezo kavet: Da c'hortoz ma vezo kaset ar mennad-man da benn, c'houi mistri ha mestrezed hag a ra eun draig bennak evid ar Brezoneg endro d'oc'h, skrivit, mar plich, eur gerig da aotrou rener Feiz ha Breiz. Respontit dreist holl d'an teir goulen-man :

1° Petra 'rit breman? — 2° Petra ho peus sonj da ober? — 3° Petra vir ouzoc'h d'ober gwelloc'h? — Ezomm hon eus da c'houzout an dra-man, evit brasa mat ar skolioù kristen hag ar Brezoneg. Respontit eta didroidell hag heb aon. D'ho kwella difennourien eo e skrivoc'h.

Ar re-man o deus c'hoant da zont war zikour kement

hini a ra eun dra bennak evit deski ar brezonek d'ar vugale. Gwelloc'h ez ay an traou dizale mar bez gelllet kas da benn mennoz ar barz brudet Bleimor, a zo bet displeget dirazomp gand an aotrou Moal, rener « Arvorig » ha sekretour bras ar Bleun-Brug. Ano a zo da zevel eun emgleo etre an holl Vretoned a gar o bro hag o yez, betek dioueret 5 gwenneg er bloaz, ha pa ne ve ken, evit skoazella « Breuriez ar Brezoneg ». E pe lec'h eman ar Breizad gwirion ne gavo ket 5 gwenneg hag ouspenn evit difenn e yez? Ne gredan ket e ve ganet c'hoaz! Hastit affo eta aotrouez Uguen, Moal ha Picquenard, goulen skoazell an aotrouez Loth, Ernault, Vallée, ha rei d'eomp « Emgleo ar Brezoneg beo ».

Met, a drugarez Doue, tud a zo hag a gerz war arôk, hep sikour den all ebet. Ma teu sikour gwelloc'h a-ze, ma ne deu ket, al labour ne jomo ket da ober evit-se. Setu ar pezh a zonz an aotrou Uguen, rener kloerdi bihan ar Pont, unan eus gwella mignoned ar Bleun-Brug, unan eus kaloneka difennourien ar Brezoneg, unan eus aketusa skrivagnerien « Feiz ha Breiz ». E veuleudi n'eman ket da ober, ha pa gomz diwarbenn Breiz hag ar brezoneg eun dever eo e zelaou. Er bloaz-man adarre en deus displeget traou a bouez diwarbenn ar brezoneg en iliz hag er skol. Dizale e kavoc'h e brezegenn war « Feiz ha Breiz », lennit-hi gand evez, ha dreist holl, mar gellit, it dre an hent diskouezet gand an aotrou Uguen: an hent mat eo hennez, hag an aotrou 'n Eskob e-unan eo en deus bet ar vadelez d'hen diskleria d'eomp.

N'oun ket mestr skol, met diwar ar bloaz-man, gand aotre renerien diou skol libr va farrez, e kavin an tu, sur eo, da zeski d'ar vugale lenn ha skriva brezoneg. Ne gredan ket e vefe red beza doktor evit-se. Diskouezomp bolontez vat hag ez ay buan an traou war wella. Ar vistri hag ar vestrezed-skol n'int ket holl ker kablus ha ma klevet lavaret awechou. Bolontez vat o deus eur c'halz anezo, gouiziegezh eo a vank d'ezo awechou evit kement a zell ouz ar brezoneg. Deuomp war o zikour. Setu ar pezh a rin, ha sur oun, meur a hini o deus sonj int ivez da ober kement a zo en o galloud evit sikour mistri ha mestrezed-skol o farrez da rei kentelioù brezonek d'ar vugale. Evel ma lavare an aotrou Viol, « lavaret ober zo eun dra, hag ober eo ar gwella ». E lec'h koll hon amzer o tiskouez d'ar re all petra ve mat da ober, krogomp eta e pao an alar, ha digoromp an ero, suroc'h eo ar park da veza labourer, da lavaret eo, suroc'h eo ar Brezoneg da veza desket.

War ar poent-man eur c'halz eus hor c'henvroiz aet da bell-bro warlerc'h o zammig bara, a ro d'eomp eur skouer hag a zo eus ar re wella. An aotrou Berre,

eus an Naoned, eur Breizad gredus mar deus, eur c'hristen dispont, eur galon aour a zen, en deus gellet, gaht sikour an aotrou Letourneau, sevel eun ti « Korn oaled Breiz » evit digemeret bep sul ar Vretoned a zo hirio o labourat wardro Chantenay. Meuleudi d'ezan, ha Doue ra vennigo e labour, hag an hini a ra an aotrou Letourneau, beleg ar Vretoned e Naoned, evit difenn hor c'henvroiz, hag o dere hel war an hent mat.

Ar pezh a zo bet grêt e Naoned, evit boda ar Vretoned, hag evit dont war o zikour, a vez grêt breman e pep lec'h, ha ma n'am c'hredit ket, lennerien ger, digorit ho fiskouarn da zelaou mouez skiltrus « Korn-Boud » miz Du, ha lennit gand evez prezegenn helavar an aotrou Perquis a zo medesin e Tours, hag en deus grêt eun enklask a bouez war doare beva ar Vretoned, dre bevar c'horn ar bed.

Dre brezegenn gaer an aotrou-man, en deus hen ivez desket ar Brezoneg, eo bet klozet studiadegou pevarzekvet gouel ar Bleun-Brug. Red eo hen anzaou, had mat a zo roet d'an douar, er bloaz-man adarre. Gant gliz bennoz Doue e tougo eost puilh, dizale zoken marteze. An had a zo kouezet war eun dachenn hag a zeblant beza eus ar re wella. Pell zo e tarempredan ar Bleun-Brug, met evit beza gwirion, red eo d'in lavaret n'em eus ket bet gwelet c'hoaz kement a **dud desket** oc'h heuilh ar studiadegou. Dies e vefe d'in lakat o ano aman, n'o anavezant ket holl, kalz anezo a deue a hell-bro. Anavezet em eus e kichen aotrou 'n Eskob Kemper, en deus ato ar ger gwella evit trugarekaat pep hini eus ar brezegerien, anavezet em eus an aotrounez Abgrall, Coigneau, Messenger, Queinneq, Perrot, chalonied; an aotrou Uguen, rener skolach ar Pont, renerien ar c'hloerdi bras, an aotrou Buléon, person iliz-veur Gwened; an aotrou Regnault, medesin e Roazon, an aotrounez Marker, ha Regnier, eus Paris, an aotrounez A. Bebb ha Jones, eus Keumri, an dimezell O'Farely, eus Iverzon, an aotrou Doble, eus Kerne-veur, anavezet em eus ivez potred yaouank hag a zo breman e Politeknik, pe e skoliou brasa Bro-C'hall... Met klozomp, ha lavaromp heb aon da fazia, edo ar pep gwella eus yaouankiz Breiz e Kemper d'an 10 a viz gwengolo. Eost puilh a ziwano war dachenn Feiz ha Breiz. Fiziants eta, ha d'al labour, holl a-unan, « Evit Doue hag ar Vro ».

b) **Ar c'hanaouennou, — ar c'henstrivadegou — ar peziou-c'hoari**

Fiziants! fiziants! daoust d'ar barrou-avel, daoust d'al labour tenn hag hir a zo ouz hor gortoz ma fell d'eomp kas hor mennadou da benn, fiziants hepred, setu ar ge-

rig a rede war va spered p'en em gavis, goude koan, wardro eiz eur, e sal vras al « Lykès », evit sellet displega « Fosfatinn ar vatez fin », — ha « Noluen », daou bez-c'hoari nevez, savet gand an aotrou Job ar Bayon, ar barz brudet, ar beleg kalonek ha dispont, en deus gounezet, epad ar brezel, eur bern metalennou hag ar groaz a enor.

Prez a zo evit doare. N'eo ket bet an trede sonn c'hoaz, ha koulskoude, diouz ma welan, poent eo chacha pe ne gavin kador ebet, ha fidandomik! c'hoant bras am eus da welet ha da glevet... evit gallout konta d'eoc'h, lennerien ger, pa erruin er gear. Met penôs konta traou par d'ar re zo bet diskouezet d'eomp? Evidon-me 'zo lakaet nec'het maro. Red eo gwelet an unan, n'eus ket nann da lavaret. Rak-se, espernit eur gwenneg hennak, ha mar gellit deuit er bloaz a zeu da XVe gouel ar Bleun-Brug. N'eus fors e pelec'h e vezo grêt, m'hen tou d'eoc'h, n'ho pezo keuz ebet d'hoec'h arc'hant.

Gwir eo, marteze ne weloc'h ket « Fosfatinn » er bloaz a zeu, dimezet c'hellfe beza! Rak, er bloaz-man, n'eo ket c'hoant dimezi a vanke d'ar paourkez matez. N'eus koz botez ne gav he far, — ha, sur eo, gand ar bern traou a oar, gand an deskadurez he deus, gand ar spered a ra... diouer d'ezi, Fosfatinn, n'hell ket jom da blac'h yaouank koz. Sonjit 'ta n'eo ket nec'het evit dansal ar polka, goro ar zaout, ober soubenn an ougnoun, fumi koulz ha pôtr, kana evel an drask, ar pintig ha kement-so!... ha lakat war nec'h ano danvez he mistri... Eur « bonomig » a gavo sur, ha ma ne gav ket, e c'hellou lavaret da vihana, he devezo kavet an tu da lakat an dud da ziroll da c'hoarzin, eun abardaevéz, e Kemper.

Ma n'hon eus ket c'hoarzet kement en eur zelaou kanaouennou dudius an aotrou E. Cueff, hon eus bet avat kement a blijadur. Ar barz yaouank-man a gan ker brao, ker flour mar deo gouest da lakat eun eostig da zizec'ha war e dreid gand ar warizi pe jalouzi.

Warlerc'h an aotrou E. Cueff, unan eus hor mignoned, an aotrou P. Mocaer, rener « Buhez Breiz » ha sekretour « Emgleo ar Gelted », a zavas war leurenn an teatr evit kinnik da holl Gelted Tra-mor, bodet er penn uhela endro d'an aotrou 'n Eskob, kaloneka gourc'hemennou renerien ha mignoned ar Bleun-Brug. Ha raktal goude prezegenn an aotrou Mocaer, gret e keumraeg, e Brezoneg hag e Saosneg, strollad-kanerien an aotrou Cadiou, kure iliz-veur Sant-Korantin, a ganas dirazomp « An Diou Vreiz », eur werz eus ar re gaera, hag a blijas kement d'an holl ma voe ret d'ar ganerien sevel diou wech war al leurenn. Meuleudi d'ezo ha d'ar beleg gouizieq a oa ouz o reiz a

Pa voe echu ar ganaouenn-man evid an eil gwech, goude beza lavaret eur bennoz Doue kalonek d'an aotrou 'n Eskob evid an digemer mat grêt d'ezan ha d'e c'hoarierien brudet, an aotrou Bayon a gemennas d'eomp edod breman o vont da zisplega dirazomp buhez eur zantez, santez Noluenn, patronez Bignan, parrez ar c'hoarierien, hag a c'houlennas digand an holl selaou gand evez ha gand doujans. Ha sentet e voe outan, m'hel lavar d'eoc'h: ne glevet ket eur grik er zal epad ar c'hoariadeg, ha koulskoude ouspenn mil den a yoa enni d'ar mare-ze.

Met ivez pebez taolennou zo bet lakaet dirak hon daoulagad, ha pebez c'hoarierien eo pôtréd ha m'c'hed Bignan! O meuleudi n'eman ken da ober; brudet int dre Vreiz a bez. Eur wech c'hoaz koulskoude bennoz Doue d'ezo, rak vad o deus gret d'eomp. Meur a hini, ouz o selaou, o deus skuilhet daerou, ha n'em eus mez ebet oc'h anzañ em eus gret evel do. Penôs chom dize-blant dirag eur plac'hig ken dous, ker mat, ken santel ha Noluenn? — Noluenn, hervez an istor, a yoa merc'h da roue Keumri. Didrouz e veve gant mignonezed eus he oad, e lez he zad, war ribl ar mor, pa deuas eun deiz eur prins, Nizan e ano, da c'houlenn anezi da bried. Met Noluenn he deus grêt de da veza holl da Zoue ha da Zoue hepken. Ne fell ket d'ezi mont enep he ger, hag abalamour da ze eo e rankas lavaret kenavo d'he zad ha da Geumri he bro, evit « kerzet war an hent santel, betek an deiz ma wisko sae ruz ar verzerien, roet d'ezi gant he Fried »... war douar Breiz-Izel.

Pa glevas oa tec'het Noluenn, ar prins Nizan a yeas e kounnar, ha daoust m'hen devoa kavet eur plac'h all prest da rei d'ezan he c'harantez, e treuzas ar mor d'e dro. Kaout a reas roudou ar zantez, hag evit mouga e gounnar e roas taol ar maro d'ezi.

Eur burzud kaer a c'hoarvezas neuze. Ar verzeriez santel a c'hellas, gant gras Doue, bale betek bro sant Goneri, he fenn ganti etre he daouarn, eur bobl tud war he lerc'h. Digouezet war douarou parrez Bignan e chomas a zav, rak,

« Aman eo, emezi, er vro-man benniget,
Lec'h m'eo gwisket an dud e gwenn, vel an denved,
E fell d'in ma plij gant Doue, va Fried-glan,
Distaga al liammou a zalc'h c'hoaz va ene
Ouz va c'horf... Ar c'horf-se c'houi hen dalc'ho,
Ha war ho pro, nepred, va bennoz me daolo l...
Oh! ya «santez Noluenn benniget, — selaouit ho pugale,

« Diouz pep droug ha pep pec'hed, — mirit; eus barr an né », evit ma c'hellimp-ni Bretoned, kana pell ha

pell c'hoaz, evel m'hon eus grêt en eur gloza kenta der-vez gouel ar XIV^{te} Bleun-Brug :

« O Breiz va bro, me gar va bro,
» Tra ma vo mor, vel mur 'n he zro
» Ra vezo digabestr va bro !... »

*
**

Antronoz vintin, arok staga da vat gand ar c'henstrivadegou holl vignoned ar Bleun-Brug, kresket mat o niver, en em vodas wardro 9 eur en iliz-veur, evit klevet an oferenn a dlie beza lavaret gand an aotrou Harvard, beleg ar zoudarded e Sant-Malo. Goude an Aviel, an aotrou Orvoen, person Sant-Korantin, a bignas er gador-brezek, hag a roas d'eomp, en eur brezoneg yac'h hag ês da intent, eun nebeudig aliou talvoudus bras. « E buhez ar Zalver, eme an aotrou Orvoen, e kavomp deveziou a c'hlac'har ha derveziou a levenez. Hor buhez n'eo ket dishenvel diouz hini hor Mestr war ar poent-man. Meur a wech ivez hon eus tro da veza glac'haret, ankeniet, zoken pa daolomp eur zell war hor bro. Eur rann-galon eo gwêlet stad hor Breiz hirio. Eur vantell euzus, mantell an dizurz en em led war hor bro, ha siouaz d'eomp sklerijenn ar feiz n'eo mui ken lugernus ha diagent. Ha koulskoude pa lennomp an istor eo red d'eomp anzañ ar wirionez-man, ma ne blij ket d'an holl : ar Feiz eo he deus grêt Breiz. Piou a henchas ar Vretoned da zont aman? Ar barz hel lavar d'eomp :

Ouz o sturia e veze menez hag eskibien,
O devoa kent o blienet ouz an enebourien.

Hon tudou n'o devoa digaset ganto nag aour, nag ar-c'hant, met bez o devoa: « Eur yez pinvidik — hag eur feiz birvidik ».

Tud a zo hag a labour da denna diganeomp an daou denzor-ze. Lec'h a zo da veza ankeniet pa weler ar reuz a reont dre holl. Bras eo bet distruj ar brezal evidomp-ni Bretoned, brasoc'h e vezo distruj an dud-ma dre ma tigoront hent d'ar pec'hed...

Ha lezet e vezint d'ober o reuz? War ho pannel e lennan ar respont, ha **nann** eo a welan. Daoust ha ne fazian ket? — An amzer da zont hel lavaro. A vremen, me gred e c'hellomp lezel hor c'halon da dridal gand al levenez. C'houi, mignoned ar « Bleun-Brug » ma chomit unanet dindan banniel « Feiz ha Breiz » c'houi a vezo dizale an arme vras a c'hello savetei an eneoù hag ar vro. Oh! ar « Bleun-Brug » her gouzout a rit, a zo eur blantennig vihan, ha koulskoude e ra kaerder maeziou Breiz. C'houi ivez kendalc'hit da zifen kement a ra kaerder ar vro: ar yez, ar gizioù, ar gwiskaman-

chou, ar feiz kristen dreist holl. Savit uhel ho pannel, ma c'hello an holl he gwelet, sounn e chomo, ma sentit bepred ouz ar re zo karget d'hoc'h hencha: an Tad santel ar Pab, an eskibien, ar veleien. Sentit outo, int o sturio mat. E lec'h ma teu pep hini da ober e benn, sur eo ez ay fall an traou. Heuilhit neuze heb aon banniel « Feiz ha Breiz », Doue a vezo ganeoc'h, ha gand e skoazell c'houi a drec'ho ».

Raktal goude ar brezegenn gaer-man, an aotrou 'n Eskob a zavas en e zav evit lavaret d'eomp an nebeudik komzou-man, deuet anat oa eus goueled e galon a Eskob hag a Vreizad :

« Ne jom netra da lavaret warlerc'h prezegenn helavar an aotrou Orvoen. Eur ger a fell d'in lavaret koulskoude evit diskouez emañ unan gantan evit goullenn digant renerien ar « Bleun-Brug » ha diganeoc'h c'houi holl, poania da lakat meuli bepred muioc'h-mui hor Zalver Jezuz-Krist, an Itroun Varia, santez Anna hag holl zent koz Breiz-Izel.

Eus holl broioù ar Gelted ra zavo warzu an nenv hor youc'hadenn zantel « Evit Doue hag ar Vro ».

Dec'h da noz, epad ma tispleged dirazomp buhez « Noluenn », gwerc'hez ganet e bro-Geumri, ha merzerez marvet war douarou Bro-Wened, em eus tostaet meur a wech em c'halon, ar zantez yaouank hag hor Breiz d'eomp-ni, — he deus bet gwisket ivez sae ruz ar verzerien, p'he deus lezet 250.000 eus he bugale war an tachennou-brezel.

Gant ma viro breman da vihana, goude ar stourmad, he zae wenn erminiget, gant ma chomo fidel d'he gerstur: « Potius mori quam foedari ! »

N'eo ket sur e ve lezet ar peoc'h ganeomp, n'eman ket eta ar poent da gana « Kousk Breiz-Izel », hor c'han a die beza hirio ha keit ha ma vezo red : **Sao Breiz-Izel.**

Oh! ya, sao Breiz-Izel, sao evit labourat, sao evit savetei Breiz, hag ar Frans dre Vreiz. Sao Breiz-Izel, evit Doue, evid ar Feiz, evid ar skolioù, evid ar breuriez santel! Sao, sao 'ta Breiz-Izel ! »

An nebeudig komzou-man o deus tennet daerou eus daoulagad meur a hini, skrivet e chomint doun e kalonou holl vignouned ar Bleun-Brug, hag en ho kalonou d'eoc'h c'houi, lennerien « Feiz ha Breiz ».

Ar pezh am eus gwelet hed an deiz el Lykès a ro trovat da gredi eman Breiz war zao. Wardro dek eur e tigoras ar c'henstrivadegou a vez grêt bep bloaz. Epad ma tremene hor gwella strolladoù kanerien dirag an aotrounez Mayet, Boucher, Hervé Guillermit, hag an dimezell de Kermenguy, pôtrez ha merc'hed yaouank

helavar ha distagellet mat a glaske int ivez kas ar maout ganto evid an displegadeg, ar brezegerezh pe al lennadeg. Eun dudi oa o gwelet hag o selaou. Sperejou lemm a zo c'hoaz e Breiz, e Kerne koulz hag e Leon. Rak tenn eo bet ar c'hrogad er bloaz-man etre yaouankizou Lanneufret, Guilligomarc'h, Goulec'hen, Kastell-Paol, Kerber, Kemper, Brest, Sant-Yann-Brevelay (Gwened) Brieg, ha re ar parrezioù all am eus dizonjet anezo. N'ouzoun ket e pelec'h e vezo ar c'hrogad er bloaz a zeu, met sur eo ar maout ne vezo ket roet d'ar c'henta a zeuy d'e c'houlenn, rak gwelet em eus epad ar gouelioù-man tud yaouank eus Douarnenez, eus Braspart, eus Gwiniventer, eus Sant-Brieg, eus Roazon zoken, hag a zehlant beza prest da c'hourin. Gwell a-ze, ar muia ar gwella, evit mad ar vro eo, hag e pep doare...

Ar c'henstrivadegou a badas betek kreisteiz. Pa vont echu pep hini a yeas da glask eun tammik lein, tu-man, tu-hont. Ar re o deus gret o diskenn e Kerfeunteun, e ti an aotrou Louet, goude beza en em glevet gand an aotrou Saout, kure ar barrez, n'o deus ket bet da glemm, sur eo. Servichet mat int bet, hag evit nebeudig awalc'h a dra. Bennoz Doue d'an aotrou Louet ha d'hor mignon mat an aotrou Saout. Grêt o devoa an traou eus ar gwella.

A drugarez Doue n'oan ket chomet re hir da c'he-naouegi goude lein, anez n'em bije kavet plas ebet, kement a brez a yoa war an dud. An holl o devoa c'hoant da veza er penn-uhela, evit gallout gwelet ha klevet mat. Daou vignon o devoa dalc'het eun tammig plas d'in en o c'hichen. Setu petra eo kaout mignonned leal ! Ma n'ho peus ket, klaskit...

P'en em gavas an aotrou 'n Eskob, wardro div eur, an holl a zavas en o zav gant doujans ha karantez, ha prest goude e tigoras ar « jabadao »... dre ar vombard hag ar biniou. Pa davas o mouez skiltrus — eun tammig re skiltrus evit sal al Lykès d'am meno, — pôtrez ha merc'hed yaouank Sant-Yann-Brevelay, blieniet gand an aotrou Buléon hag hor mignon mat an aotrou Maréchal, barz brudet « Kousk Breiz-Izel », a deuas da zisplega dirazomp, en eur gana, doareoù eun « Eured e Bro-Wened ». Oh! na me garfe gwelet an traou o vont evelse dre bevar c'horn Breiz. Siouas! siouas! n'eo ket ar pezh a c'hoarvez. Em farrez-me, ne glever ken nemet diotachou gallek... Evit mar gellan e vezo troet penn d'ar vaz. Petra da ober evit-se ? Deski hon-unan, deski d'ar re all, kanaouennoù brezonek, ha miret na ve kanet traou hudur dirazomp pa zigouez d'eomp beza pedet da vont d'eun eured bennak... Piu gredo hen ober ?...

Edon o sonjal evelse, ouzin va-unan, er c'hanaouen-

nou brezonek, p'en em gavas kanerien Kerber (Saint-Pierre-Quilbignon) war al leurenn. Brud ar ganerien-man n'eman ken da gas dre Vreiz: ar maout o devez bep bloaz. Ne rin d'ezo nemed eur rebech, — oh! eur rebechig bihan! — D'am meno, ne boaniont ket awalc'h da zeski ar Brezoneg. Marteze zoken ez eus en o zouez unanig bennak hag a ra fae war hor yez... Klevet em eus ar pezh am eus klevet, hag an dra-man en deus grêt poan d'in... Pôtrez Kerber a zo tud a galon, tud a benn hag a volonteze vat, tud ha ne spontont ket evit klevet ar wirionez. Er bloaz a zeu, sur eo, e welimp meur a hini eus ar ganerien-man e kenstrivadeg ar brezege-rez hag al lennadeg. Ha me vezo gand ar re genta ouz o meuli evit-se, hag er bloaveziou warlerc'h kanerien ar strolladou all a gemero skouer diwarno evid an dra-man evel m'o deus kemeret skouer evit meur a dra all. N'eo ket gwir pôtrez Kerber ?...

Gwelet a raimp! Da c'hedal lezomp an « Hini goz da vont da denna he foltred » p'he deus c'hoant, evid ober plijadur d'he merc'h kaer, eun tamm parizianez na petra 'ta! Ar pezh-c'hoari fentus-man a zo bet war « Feiz ha Breiz » Meur a gentel vat a zo ennan evid ar merc'hed yaouank pennou skanv. Met siouas! mouez « Feiz ha Breiz », zoken pa vez harpet, evel ma oa e Kemper, gand ijin c'hoarieredez Guilligomarc'h, n'hell ket mont betek ar merc'hedigou. « à la mode »... Ar re-man, mar d'int kontant da veza « la reine des reines », ne fell ket d'ezo a briz ebet beza « gwir Vretonezed ha netra ken »! Gwaz a ze evit Breiz, gwaz a ze evid ar gerent ivez!

Epad ma kempenned an traou evit displega « Yann Landevenneg », an aotrou Camille Boucher, kizeller brudet o chom e Skaër, a deuas da gana d'eomp « Pa oan war bont an Naoned ». Selaou an aotrou Boucher o kana, hag e vreur o c'hoari gand an ograou pe ar piano a zo eun dudi bepred.

Met siouas tremen ra pep tra, an amzer zoken! ha kaer hon devoe strakal hon daouarn, hor mignon Doue ne deuas mui en dro war al leurenn. Deuet oa moarvat ar mare da zisplega « Yann Landevenneg » ? Ya, met araok, an aotrou Perrot a lavaras eur bennoz Doue kalonek d'hor mignoned tra-mor. Goude-ze an aotrou Jones, rener an « Emgleo keltiek », hag an dimezell O'Farely, kelennourez e skoliou-meur Dublin, a lavaras d'eomp e talc'hfent sonj mat eus an digemer grêt d'ezo, hag o devoa fizians da welet meur a hini ac'hanomp war douar Iwerzou ha war douar Keumri... Evidon-me a yelo sur, ma chom yac'h va mignon Xavier... ha ma teuan en dro e kontin va beach d'eoec'h. Mar dit em raok avat digasit kelou d'eomp!

Ha mar deo re hell mont d'ar broiou-ze it da vihana betek Plougerne pa vezo displeget dre eno « Yann Landevenneg », kaera pezh-c'hoari a zo bet skrivet e Brezoneg betek-hen, nemet fazia a rafen, ha ne gredan ket fazia war ar poent-ma. N'eus ket da varc'hata, red eo da bep Breizad prena ar c'henta ar gwella, « Yann Landevenneg » pezh-c'hoari nevez savet diwar « Jean Landevenneg », an aotrou Cornou, ha lakaet e Brezoneg gand an aotrou Perrot.

E herr gomzou, setu danvez ar pezh c'hoari-man. « En amzer-ze breman mil bloaz, an Normaned, pôtrez ar skrab, hag ar skod-tan, — d'ar Vretoned a rae brezel. War hent an harlu, gand o relegou sakr, ar venec'h, ar pennou bras, ankeniet holl a dec'h... Ha setu an daolenn euzus a gavomp dirak hon daoulagad edoug an arvest kenta.

Met fizians !

« Pegen izel bennak e c'hell koueza eur vro Arabat eo morse kredi e ve maro ! »

Daoust d'ezo da zebri breman bara c'houero an harlu, ar venec'h a bede gwechall e manati Landevenneg, a gred start e teuint eun deiz da veva ha da vervel war douar kunv o c'havell... En o hano « an Tad Yann a deuas e kuz d'e vanati », da glask an tu da rei lamm d'an Normaned, (eil arvest).

Deuet eo an eur da derri pelloc'h da Vreiz hec'h ereou. An Tad Yann Landevenneg eo hel lavar. Eur mestr ne vank ken d'ar zoudarded kalonek a zired a bep tu d'en em voda en dro d'an Tad Yann. Ar mestr, mab Matudoe, ar prins Lan, a zo duhont e ker Londrez. Urz zo kaset d'ezan da zistrei buan d'e vro garet, (III arvest). « Barrek eo daoust m'eman e bleun e yaouankiz, da resteurel, da vat, da Vreiz holl e frankiz. »

Ha setu petra c'hoarvez. War an Normaned Lan a sko, hag hepdale, d'an deiz kenta a viz eost 939, Breiz-Izel a zo diframmet, a-dre o daouarn milliget (IV arvest).

Meuleudi d'an dud kalonek-se. Meuleudi ivez d'an aotrou Cornou, d'an aotrou Perrot, da « Bôtred Mikel an Nobletz » o deus dibunet ker brao o c'hudenn, meuleudi d'ezo holl, ha bennoz Doue! N'ankounac'haimp nag ar pezh hon eus gwelet, nag ar pezh hon eus klevet. Gant sikour Doue, ni holl mignoned ar Bleun-Brug, greomp le — dre garantez evit hon Doue en deus aozet evidomp eur vro ker kaer ha Breiz, — dre garantez evit hor Sent koz o deus roet d'eomp eskell da nijal dreist fank ha spenn ar bed-man etrezek kement a zo gwir, kement a zo kaer, kement a zo mat, — dre garantez evit hon tudou koz o deus stourmet betek mervel

evit difenn o gwirioù, — dre garantez evit bugaligoù Breiz, a zo warnes ankounac'haat o gwir ano, — greomp le da jom bepred, e pep lec'h, heb aon, « **kristen ha Breizad** », — ha ma talc'homp d'hor ger, e berr amzer, e teuy gwellaenn dre ar Vro.

Holl-a-unan, pedomp ha poaniomp.
Evit gloar Doue, mad an eneu ha buhez Breiz.

Prezegenn grêt gant an A. ORVOEN e Iliz-Veur Kemper, d'an 11 a viz Gwengolo

Ar Skritur Zakr a lavar d'eomp ez eus eun amzer evit gouela hag eun amzer evit c'hoarzin; lavaret a c'hellomp e teu an daerou hag ar c'hoarz d'en em douezia evel ar glao hag an heol da zeizioù a vez. Hag an dra-ze n'eo ket souezus tamm ebet. Lennit kentoc'h an Aviel. Daoust ha ne welit-hu ket Hor Zalver o ouela dirak bez Lazar hag oc'h en em laouennaat, demgoude, p'her gwel savet eus a varo da veo.

Daoust ha n'eo ket bet gwelet o skuilh daerou war gêr Jerusalem hag o tiskouez d'an holl al laouenedigez a oa en e galon goude an digemer kaer grêt d'ezan eno gant e genvroiz da zul ar Bleuniou.

Ni ivez, en deiz a hizio hon eus lec'h da ouela ha d'en em laouennaat o welet an holl draou a zigouez bemdez en dro d'eomp.

I. — Lec'h hon eus da ouela. Perag e ouele Jezuz? Gouela a rea dre ma ne gave ket e Bethani an hini a gare: maro oa; gouela a rea dre ma ne anavezet ket Jerusalem anezan, hen, hag en doa fuilhet warni kement all a vadoberou; gouela a rea, dre m'he gwele, o chacha war he c'hein, dre he dallentez hag he fallagriez, ar brasa reuzioù hag ar gwsa darvoudou. Daoust ha n'hon eus ket a lec'h da ouela, ni ivez, pa zellomp en dro d'eomp ha pa welomp eneu bretoned, eneu tud hag a garomp hag a garfemp da gas d'ar baradoz ha n'eus buhez kristen ebet enno; doare o deus c'hoaz da veza beo, met maro int, e gwirionez.

Daoust ha n'hon eus ket a lec'h da ouela o welet pegen diza-naoudek eo eleiz eus hor c'henvroiz e kenver an Iliz a skuilhas kement all a vadoberou war ar vro-man, en amzer dremenet, koulz ha m'her gra c'hoaz en amzer-man.

Grit eur zell, gant ho spered, war stad ar vro-man gwechall, breman ez eus daou vil bloaz, breman ez eus tri c'hant vloaz, breman zoken ez eus dek vloaz ha c'houec'h ugênt. Piou en deus he zennet eus a denvalijenn euzus ar bayaned? Piou en deus prezeget d'ezhi ar geleennadurez kristen? Piou en deus ententet ouz he gouliou ha roet d'ezhi ar gwir vuhez? En deiz a hizio, bugale ar vro-ze hag a zo bet grêt ker brao all d'ezhi, a ankounac'ha, eleiz anezo, ar vad grêt, a en em zav a eneb o madoberourien ha, tra sebezus, a garfe ne vefe ket klevet hano ebet anezo ken e nep lec'h.

Gwelit nag a dud he deus kollet Breiz er brezel diveza; nag a dud a zo bet lazeta, glazeta ha mac'hagnet d'ezhi ha nag a zizurz a zo deuet enni da heul an holl gollou-ze.

Gwelit petra deuo hor bro da veza ma ken-dalc'her da redet warlere'h an arc'hant hag ar blijadur evel ma rear breman ha ma ne vez ket kabestret, muioc'h eget n'eo bet grêt betek-hen, an techou fall a zo o virvi e kalon pep den; war hor penn eo ec'h eo em daolimp en islonk; ar feiz, ar gizioù kristen, ha madou ar bed-man o-unan, an traou-ze holl a 'z aho da netra; hor Breiz a gouezo en he foull.

Daoust ha n'eus ket a lec'h da gaout nec'h hag enkreiz?

II. — Arabad eo d'eomp fallgaloni koulskoude, arabad eo d'eomp ober evel Juzevien diskiant Jerusalem a dremen o amzer o steki o fennou ouz mogerioù o c'her, o lenva, a ouela hag o c'hortoz da zont eur Zalver hag a zo deut en o zouez mil bell 'zo. Savomp hor penn kentoc'h ha sellomp ouz an niver bras a dud-ze, gwazed, merc'hed, pôtrez yaouank, merc'hed yaouank, bugale zoken, en em vodet da stourm, holl a-unan, dre ar skolioù, ar patronachou, ar retrejou, ar breurieziou, ar c'hazetennoù evit silvidigez an eneu ha silvidigez ar Vro. An holl oberou mat hag an holl emgleioù kristen-ze a zo diouanet war zouar Breiz evel ken alles a blantenn da c'houderi bugale ar Vretoned; darn anezo a zo bras hag a zoug frouez eleiz; darn anezo a zo yaouankoc'h ha diouz o bleun eo anat e c'heller gedal diouto ivez eost puilh ha mat. Etouez ar plant bihan-ze ez eus unan hag a zoug eun hano kaer: ar **Bleun-Brug**; eur blantennig eo ha n'eo dispar na dre he deliour, na dre he liou, na dre c'houez-vat he bleuniou, met karet a ra douar Breiz hag ar falla douar a zo mat a-walc'h eviti, ha setu perag he gwel a laouenna atao kalon eur gwir vreizad hag eun drugar eo evitan klevet he c'hleierigoù rus-wenn o seni **Feiz ha Breiz** azioe'h lanneier hon Arvor hag hon Argoad.

Mignoned ar **Bleun-Brug**, dre ho karantez evid ar Vro, he yez, he gwiskamanchoù hag an holl draou all a zo deuet d'eomp digant hon tud koz, dre hoc'h aked da viret an traou-ze holl a zo ker kaer ha ker mat, dre ho nerz-kalon da stourm ouz kement tra a c'hell ober gaou outo, e rit eul labour, dreist, e pep doare.

Bleuniou bihan Breiz kreskit eta muioc'h-mui; en em skignit eus an eil penn d'egile d'ar vro; kanit he gloar hag he gened ha dalc'hit atao evit ger an hini a lugern war ho paniel: **Feiz ha Breiz**.

Deizioù dies ho pezo marteze da dreuzi... Hor Zalver en deus lavaret: « **In mundo pressuram habebitis**, gwasket e vezoc'h er bed-man, » met lavaret en deus ivez: « Ho pezet fizians, trec'het em eus ar bed **ego vinci mundum!** »

Gant a reoc'h, bezit atao war evez da bellaat diouzoc'h dalc'hit mat ar pez a c'hellfe beza gaou, ar pez a c'hellfe beza fazi, ar pez a c'hellfet kaout abeg ennan ar pez a c'hellfet kondaoni.

Grit ma c'hello atao an Aotrou 'n Eskob kaout mat ho labour hag her meuli evel m'her gra en deiz a hizio.
Neuze n'ho pezo ket a ezomm da gaout aoun evit kerzet war raok.

Sellit ouz ar vagig vihan-ze a zo he hent war ar mor; an avel a c'houez, ar gwall-amzer a groz, ar c'hoummou a darz, al

lestr paour a zo kaset du-man, du-hont; daoust ha ne vo ket stlapet war eur garreg ha goueledet e strad ar mor? Nann, rag unan barrek war e vicher a zo krog er stur; ofilserien kalonek en deus hag a ra dioutan; e zell a zo o para war ar sklerder a deu eus an nec'h; hentcha a ra e vag gant eun dourn ha ne gren ket; ar vag-ze eo an Iliz gouarnet gant ar Pab hag an Eskibien; keit ha ma chomimp enni ha ma raimp diouz ar sturier n'hon eus ket a ezomm da gaout aoun; treuzi a raimp ar moriou diesa hag en em gaout a raimp e porz ar zilvidigez war aochou dudius Breiz an nenv. Evelse bezet grêt!

Warlerc'h an A. Orvoen an Aotrou 'n Eskop a lavaras an nebeut geriou-man:

Il n'y a rien à ajouter aux éloquentes paroles de M. le Curé.

Je m'unis à lui pour souhaiter que le *Bleun-Brug* glorifie de plus en plus Notre-Seigneur, la Sainte Vierge, sainte Anne et nos vieux Saints nationaux.

De toutes les terres où les Celtes ont des fils, que monte vers le Ciel un hymne d'adoration et de dévouement pour Dieu et pour la Patrie, *Evit Doue hag ar vro*.

Pendant la représentation d'hier soir, je comparais en mon cœur, à la Vierge martyre, née en Cornwall et morte pieusement en la terre de Vannes, notre Bretagne à nous...

Elle a revêtu, il y a dix ans, la robe rouge de sainte Noyale, par le sacrifice patriotique de ses 250.000 morts.

Puisse-t-elle garder après l'épreuve la robe blanche symbolisée par son hermine: *Potius mori quam fœdari*.

Dans la paix incertaine dont nous jouissons je ne lui dirai pas le doux et poétique *Kousk Breiz-Izel*, — mais le viril *Sao Breiz-Izel*.

Lève-toi, Bretagne, lève-toi pour le travail, pour le relèvement du Pays, pour le salut de la France par l'esprit breton. Lève-toi pour ton Dieu, pour tes églises, tes écoles et tes Congrégations religieuses! *Sao Breiz-Izel!*

Cours de Langues Celtiques

Des cours de Breton, de Gallois et d'Irlandais, organisé par le « Cercle Celtique de Paris », fonctionnent régulièrement à la Sorbonne depuis quatre ans.

Les cours de Breton peuvent profiter tant aux personnes qui ne connaissent pas la langue bretonne qu'aux bretonnants désireux de se perfectionner dans sa connaissance.

Ces cours reprendront en Novembre et les personnes désirant les suivre sont priées de s'inscrire avant le 30 octobre chez M. Regnier, secrétaire général du Cercle Celtique, 16, rue des Ecoles, Paris (5e arr^t).

O Aotrou Krist an Izelved,
Bezit souj eus ar Vretoned!
(Gwerz Lokrist).

E bro-Leon, e parrez Gwinevez, eun hanter leo bennak diouz ar voure'h, e kaver chapel Lokrist azezet ker braoik ha tra, a-zioc'h eun draonienn goant, harp enni lenn eur vilin a ra eur mel-lezour e weler o para ennan mein louet he zour koz; tro-war-dro e kaver tiez bras kizellet o doriou hag o frenecher d'ezo evel doriou ha prenecher ar manerious; ar meziou a-drenv a zo sioul; er gorre, eur gurunennad tosennou a drouc'h ar gwel; en tu-all e kaver prajeier glaz treuzet gant eur c'houer kamm digamm, e klever hiboud he dour oc'h en em rinkla dre douez ar vein hag o tiskenn a-diz etrezeg ar mor bras a weler e zae c'hlaz-wenn o finval e penn an draonienn.

Lokrist a zo bet unan eus al lec'hioù brudeta ez ét enno da bardona gwechall goz; war a leverer, pa deuas ar Vretoned kenta da zouara war aochou Bro-Leon e oa eno eur c'hoad dero hag an drouzed a rea ennan

o lidou sakr; ar c'hoad-ze a zo diskaret pell a zo, met en ardremez ar chapel e kaver c'hoaz meur a venhir ha meur a zolmen, kroaziou warnezo breman.

An Tad Albert Le Grand, e buhez sant Gwennole a lavar e voe savet chapel genta Lokrist goude an trec'h o devoe ar Vretoned war an Normaned, er bloaz 401. An Normaned o devoa grêt o diskenn en aod ar C'hernig, etre Plouescat ha Gwinevez, hag a laere ar vro; Fre-gan, tad sant Gwennole a zestumas ar muia ma c'hellas a Vretoned; p'en em gavas war eun dosenn, e c'hellet gwelet diwarni listri an Normaned, e dud a youc'has: « Me a wel mil gwern! » Eur groaz a zo bet savet abaoe el lec'h-ze hag hanvet e vez atao Kroaz ar mil gwern. An Normaned o doa grêt o c'hastell war eun uhelenn; ar Vretoned a skoas ker kalet warno ma teujont a-benn d'o didoulla ac'hano, da flastra an hanter anezo ha da lakat an hanter all da dec'het buanna ma c'hellent war o listri da zizrei d'o bro. Gant ar peadra a jomas eus o dilerc'h eo e voe savet eur manati en enor d'an Aotrou Krist, war al lec'h m'oa bet digouezet ar stourmad etre Bretoned ha Normaned ha setu penaos eo bet savet chapel genta Lokrist. Ar manati-ze a voe diskaret, en X^et kantved, pa en em daolas an Normaned war Vreiz ken niverus hag eun hed kilheien-radenn war eur parkad-ed. Pa voe gelllet dont a-benn da-vat eus al laeron-vor-ze, d'an deiz kenta a viz Eost 939, Lokrist a voe adsavet ha staget ouz abati Lokmaze penn-ar-bed. An tour a weler c'hoaz en e zav a zo eus an amzer-ze; n'eus hini ebet kosoc'h egetan e Bro-Leon; tostaat a ra ouz e vil bloaz.

En XII^et hag en XIII^et kantved ha divezatoc'h zoken manati Lokrist a oa unan eus lec'hioù santela Breiz, hep mar ebet; gwir en devoa da rei minic'hi (1) d'ar re a en em denne ennan; dour ar feunteun a red en draonienn en doa brud da barea an dud hag a bep bro e welet o tont d'hè darempredi, re glanv, re vac'hagnet, re zounnet ha re lor, da glask yec'hed ar c'horf hag an ene.

Met, mar ententit, Bretoned,
Lec'h a oa da vont d'he gwelet
Dre ma rê eur mirakl bemde,
An dour demeure ar feunteun-ze.

Deiz gouel Krist, e miz gwengolo, eo e veze grêt ar pardon bras hag en derc'hent, d'an 13 e veze atao foar vras e Lokrist.

An A. Arzur de la Borderie en deus destumet eun danevell, hag e dalv ar boan lavaret hano anezi aman, diwarbenn ar foar goz-ze. Er bloaz 1513, eur marc'ha-

(1) Minic'hi = refuge, droit d'asile.

dour gloan eus a Blounevez-Moedec, en eskopti Treger, hanvet Lan an Du. a oa deuet da werza e vare'hadourez d'ar foar-ze e veze enni « kalz tud ha kalz traou! » kaout a eure prenerien; en em zizober a eure dillo eus eul lodenn vat eus e c'hloan ha kel laouen e oa eus e zervez ma c'h en em lakas da eva re a zour-vel hag a win a werzet dindan teltou goloet gant linseliou gwenn. Eva a eure kement ma c'h en em roas da gouskat; pa zihunas eur pennad goude e kavas e oa bet skanvaet e c'hodell d'ezan epad e gousk; an 12 lur voniz en doa enno a oa bet laeret d'ezan; dies e benn, e klaskas, — ar pezh a oa fall-tre, — en em zigoll, en eur laerez, d'e dro, en eun tu pe du, evit kement a dalvoudegez ha ma oa bet laeret d'ezan; met, kaer en devoe klask ober e filouter fin, ar c'henta marc'hadour a glaskas flemma a welas e droiou kamm, a youc'has war al laer hag a lakeas an dud da redet war e lerc'h; koueza a eure etre daouarn archerien Lesneven a oa eno o lakat an urz vat; eur gwall daol en doa grêt, rak, en amzer-ze, al laeron, peurliesia, a veze laket d'ar maro kerkent ha ma veze gelllet tapa peg enno; Lan an Du, eus e brizon, a gasas d'ar roue Louis XII, pried hon dukez Anna, eur bedenn ken c'houek, — en eur ziskouez edo gant e laeronsi kenta hag en doa restaolet kement tra en doa kemeret — ma roas urz ar roue da lezel ar marc'hadour tregeriad da vale. Eur gentel vat en doa tapet ha ne voe ket dare d'ezan, da gredi eo, mont goudeze da glask lakat e graban war draou e nesa.

Setu aman penaos, diouz ma lavar ar re goz, e kouezas pardon Lokrist. Eur bloavez e oa bet eno kement a bardonerien m'o doa grêt ar rins war gement a gin-niget d'ezo da zibri ha da eva; hogen, tud Lokrist, evit gounit arc'hant, o devoa gwerzet kement tra o devoa en o ziez: goude ar pardon o doa arc'hant leiz o godellou met n'o devoa ket mui a beadra da zibri; da heul ar gernez e teuas eur bern klenvejou; tud Lokrist, e lec'h en em gemeret outo o-unan, a en em gemeras ouz o feunteun penn-abeg emezo d'an holl drubuilhou a goueze war o c'hein; stlepel a rejont douar enni d'he stanka; distan- ket e voe a-nevez, met Lokrist ne welas ket ken ar bardonerien a villierou o leuna e hentehou evel en amzer goz.

Etouez ar miraklou brasa c'hoarvezet e Lokrist ez eus unan kaer meurbet hag a anavezomp dre eul lizer skrivet er bloaz 1609 gant mab an hini a oa en em gavet ar burzud gantan.

Yvon Kerezean oa e hano; pennher oa da Wilhou Kerezean, aotrou Kergoual, e Plouescat ha da Blezou Par-

cevaux; tapet ar vosenn gantan, er bloaz 1534, e varvas etre daouarn e vamm, ugent vloaz d'ezan, a vec'h. Plezou Parcevaux a oa eur vaouez a feiz ha lavaret a eure raktal: « An Aotrou Krist en deus graet burzudou bras; me a gred e raio eun all c'hoaz em c'henver; mar her gra e roïn d'e chapel eun astellad winiz e prof ! » Raktal ec'h en em laka en hent, war he zroad, evit mont da Lokrist; adalek bali ar Pellen e reas ar rest eus an hent war he barlochau hag en em gavet gant ar chapel e reas c'hoaz teir zro d'ez i en doare-ze a-raok mont ebarz da c'houlenn oferennou digant ar veleien a oa karget anezi; epad an amzer-ze, korf he mab a oa sebeliet hag archedet, hag an arched a oa renket war zaoz vare'h koad e kreiz sal vras Kergoual; met, ker-kent ha ma oa lavaret an oferennou an hini maro a finvas en e arched hag a hopas: « Diliammit ac'hanoun; an Aotrou Krist en deus selaouet pedenn va mamm ! » Douget e voe war e vele; eno e vamm, pa zizroas, her c'havas pare mat ha ker mat zoken ma c'hellas dimezi eun nebeud miziou goude. E testiñ a anaoudegez vat, ar vamm a lakeas staga arched he mab hag al linsel a oa bet ouz e liena e-harz treid an Aotrou Krist, er chapel, el lec'h m'o gwelet c'hoaz kant vloaz goude m'oa c'hoarvezet ar burzud.

**

Etouez an dud a iliz a zo bet e penn manati Lokrist e kaver Prijant Campir, eus a Gerozal, e Plouguin, a veve er bloaz 1536; Tanguy ar Gall, chaloni eus a Lesneven (1571); René ar Garo, eus a vaner Kerezec, e Plouzané, 1605; Robert Cupif a deuas goudeze da veza eskop Leon er bloaz 1637; Yann-Louis de la Bourdonnaye, eskop Leon, er bloaz 1701; war o lerc'h Lokrist a voe gouarnet gant beleien ha ne oant nag eus a eskopti Leon, na zoken eus a Vreiz; an diavezidi-ze a lezas an iliz da goueza en he foull ha gwerza a rejont zoken eur c'halz eus he feadra, setu perag er bloaz 1781 n'he doa mui nemet 1.200 lur leze; renerien kloerdi bras Leon a c'houlennas neuze ma vije staget Lokrist ouz o zi-skol a oa berr a-walc'h an traou gantan; ar roue Louis XVI hag eskop Leon, an A. de la Marche, a gavas mat an dra-ze; er bloaz 1783, an A. de la Marche a lakeas adsevel an iliz a oa hanter zismantret; c'houec'h ugent troatad he doa a hirder ha daou ugent a ledander; meur a aoter a oa enni hag aotronev vrasa ar vro, eur c'halz anezo, evel re Vaille-Carman, e Gwinevez, re Lanarnuz, e Treflez, re Gerliviry, e Gleder, re Vorizur, e Plouider, re Draonboz, e Gwinevez, re Gerouzere, e Sibiril, o doa enni o beziou; aotronev Carman, Coatelez, en Drennec, ha Kersabiec, e Gwinevez, o doa laket pedennou enni a veze lavaret c'hoaz er bloaz 1790.

Ne voe miret eus an iliz koz nemed an tour, hag an hini nevez ne voe ket hanter ker bras hag an hini goz; adsavet e voe ivez an ti m'edo o chom ennan kentoc'h ar veleien hag a oa bet diskaret gant an tan-gwall er bloaz 1778.

En deiz a hizio ne gaver mui, siouaz, e Lokrist, ar bardonerien diniver a gavet gwechall; koulskoude, epad ar brezel diveza hentehou ar chapel goz ne jomas ket eur yeotenn c'hlaz warnezo. Ar re o deus lagad, pa 'z aint di a daolo eur zell war an tour koz, douget war e bewar gwareg, e weler an deiz dreizo, beget berr ha teo; an tour-ze a die beza kosa tamm labour-iliz kristen a zo e bro-Leon.

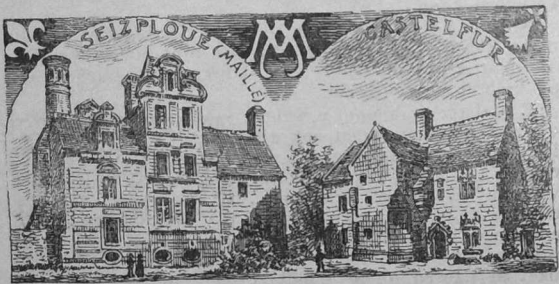
An nor a zo a-zindan an tour a weler kizellet war he mein Hor Zalver stag ouz ar groaz gant binviou ar Basion, ar gurunenn-spenn, ar skourjez; an durkez hag an tachou en dro d'ezan.

E diabarz ar chapel e weler eleiz a vein-bez a deu eus an iliz koz; ar brasa anezo a zo dirag an aoter hag e weler warnan skeudenn eur marc'h-heg, e dog houarn war e benn, e skoued, eul leon en e greiz, war e vruched; daoust m'eo uzet al lizerennou e c'heller gwelet eo ar bez-ze bez an Aotrou Alan Kermavan, maro da c'houel santez Agatha, er bloaz 1263; an Aotrou-ze oa Aotrou Koatseizpleue, (deuet goudeze da veza Maillé), e parrez Gwinevez; e vulgale a gemere al lezhano a ziazevourien manati Lokrist; war vein-bez all e weler skoued an Aotronev Boschier a Germaidic, e Cleder hag hini Aotronev Kergounadec'h. Wardro ar bloaz 1830, pa deuas Freminville da ober eun dro da Lokrist e oa nevez bet kavet, dindan an aoter vras, eun arched maen, goloet ivez gant eur c'holoenn vaen, skoued aotronev Kergounadec'h warnezi; pa voe lammet ar golo-ze e voe kavet, en arched, eur galonenn-blom, kalon eun den o neuv enni en alkool hag er c'houez vat; ar galon-ze a oa en em viret, eus ar gwella, met, dal ma tapas ear, e teuas da voenvi ha da zizec'ha; an aotrou Kerangueven, person Gwinevez, a viras anezi gant doujans; ar galon-ze, da

gredi eo, oa kalon eun Aotrou bennak eus a Gergourna-dec'h a oa maro e brezeliou ar groaz, pell diouz e vro, hag en doa c'hoantaet ma vije digaset al lodenn wella eus e gorf da ziskuiza, da zouar benniget Breiz-Izel, evit ma c'hellje evelse touezia e ludu gant re e dud koz.

Eur bez all, eur bez maen ivez, a weler, er miz, e korn an iliz; en e gichen ez eus tammou mein-ben eus an iliz koz diskaret er bloaz 1783. War unan eus ar peulioù a zalc'h drav ar vered e weler skoued (teir delien velchen warnan) Robert Cupif, beleg Lokrist hag eskop Leon, er bloaz 1637.

Ar groaz koad a zo er chapel he deus ivez he istor a gaver displeget en eur werz bet moulet breman ez eus tost da gant vloaz gant al Ledan eus a Vontroulez.

Beza e oa gwechall goz, e Lokrist, eur vaouez vat d'ar paour, daou vugel d'ez, he hano Franseza; bis-koaz ne c'houlennet aluzen, en aner, e tal he dor; eun dervez, koulskoude, ma oa eun tamm divezat gant he labour ha ma oa, dre-ze, dies he fenn, e welas eur paour-kéz o tont etrezek he zi, o krena gant ar riou ha gant an naon; tri dervez a oa ma n'en devoa debret tamm; Franseza, e lec'h selaou e bedenn, a lavaras d'ezan ken dichek ha tra :

It eus va dor, pe m'ho kaso,
Hag ar c'hi bras me 'zistago.

Ar paour a glaskas tec'het, met koueza a eure war dreujou an nor borz ha tud an ti o tont d'o fred a gavas anezan eno astennet maro mik, ki an ti hag eun all, en e gichen, o lipat e benn hag e zaouarn. Franseza pa glevas petra a oa c'hoarvezet a deuas da zaoulina dirag ar c'horf maro, gant eur c'heuz bras da veza bet penn-abeg d'an den-ze da vervel evelse hep beleg ebet war e dro. C'hoantaet a eure da pedennou evitan; met pa en em gavas er gêr, e kavas war he zaol arc'hant he

fedennou hag al linsel he doa roet da liena ar paour-kéz; an hini maro, m'oarvat, ne felle ket d'ezan digemetret netra digant an hini a oa bet digernez en e genver.

Sebezet, Franseza a yeas da glask kovez, met,

Beleg ebet n'he absolvje ;
Da Rom e rankas mont neuze,
Da gaout ar Pab, da govez ganta,
He fec'hejou, hep nac'h netra.

Antronoz, ar vaouez kéz a en em lakas en hent, gant he fried a c'hoanteas mont d'he heul, met n'oant ket aet pell diouz ar gêr c'hoaz, ma welas ar gwaz en doa ankounac'haet e yalc'h er gêr; dizrei a eure, war e giz, d'ar red, d'he c'herc'hat, met pa deuas d'al lec'h m'en doa lezet ennan e bried, houman ne oa doare ebet ken d'ez; aet e oa atao; he c'hask a eure eur penad ha pa welas ne oa ket evit koueza warni e tistroas da Lokrist. Gedal a reas e wreg epad pemzek vloaz ha pa welas, n'oad ket evit klevet hano anezi ken, e kredas e oa maro hag ec'h eil dimezas. Franseza, koulskoude, a veve atao; pewar bloaz war nudent a lakeas da vont da Rom rak koll a rea he hent alies; met en em gaout a eure evelato; ar Pab a zigemeraz anezi gant madelez, a roas d'ez an absolvenn hag a c'hourc'hemenas d'ez dizrei raktal da Vreiz, evit he finijenn.

Kaout a eure war he hent ar c'halvez en doa grêt kroaz koad vras Lokrist hag a lavaraz d'ez :

« Pa errufet en Izelled,
» E ti 'n Aotrou Krist benniget,
» Grit va gourc'hemennoù d'ezan,
» Livirit da Grist her c'haran. »

Rei a eure d'ez eur walenn wenn a vleinas anezi, ne vie ket pell, warzu he bro; p'en em gavas e Lokrist, e skoas, enkrezet he c'halon, war dor he zi :

Kristen ganet n'he anaie ;

ar wreg nevez a lavaraz d'ez :

« Évít aman ne lojfof ket
» It-hu alese pa garfet. »

He fried n'edo ket er gêr, met he bugale, hep he anaout, a gemeras truez outi hag a reas d'ez mont en ti :

He merc'h, dre ma teue ha ma 'z è
D'he breur beleg a lavare :
« Gant ar wreg-man oun estonet
» P'he gwelan em eus poan spered.
» Rag ar vamm he deus hor ganet
» Ha c'houi ha me, va breur beleg,
» A gavan outi henvel mat
» Kement e tomm outi va gwad. »

Emedo eno dirag an nor,
He mab a deu d'he c'haout gant enor,
Gant respect hag humilite
E krogas en e vamm neuze.

Da dal an tan e voe kaset
Gant he merc'h hag he mab beleg,
Ma voe laket da azeza
E plas he mab, e-unan, ganta.

He merc'h d'ei neuze a walc'has
He zreid gant humilite vras
Ha pa welas he gar merket
E lavaras d'he breur beleg :

« Va c'halon a lavar d'in bepred
» Eo ar wreg-man he deus hor ganet,
» He gar 'zo ive kleizennet
» Evel gar va mamm asuret. »

Ar beleg ne ra seblant ebet
Ken e voe o c'hoan preparet
Mes neuze e roas e voued
D'ar vamm he devoa her ganet.

E les-vamm o veza facht
He deus lavaret d'ar beleg :
« Ne rit ket d'in kement a stad
» Na kennebeut a rit d'ho tad ! »

Hep en em facha, ar beleg
A.eure e zever bepred ;
Ma kommandas d'e c'hoar neuze
Kaout soign mat demeus ar wreg-ze :

« Digasit dilhad, emezan,
» Va c'hoar, evit rei d'ar wreg-man,
» Da chench, ma 'zaio da gousket :
» Em gwele e vezo laket.

» Rag evit feteiz ne gouskan ;
» En orezon en em lakan,
» Ma vezo bolonte Doue
» Ma kunduin ervat va bue. »

E c'hoar he devoa eur joa vras
D'e armel raktal e kerzas,
Da denna eun habit d'he mamm
Hag eun inviz oa nevez flamm.

Pa oa ar wreg-se habilhet
Ha dilhad propr d'ezi gwisket
E lavaras e c'hoar d'he breur :
« Houman eo hor mamm, a dra sur ! »

Ar beleg a respont d'ezi :
« Me zonzj d'in ive koulz ha c'houi,

» Mes kemeromp pasianted
» Gant an amzer e vo gouezet ! »

Antronoz, diouz ar heure, Franseza, pa zihunas, a yeas d'an iliz hag a zaoulinas e-harz treid Hor Zalver en eur ginnig d'ezan he foaniou hag en eur bedi evit he bugale ne anavezet ket anezi c'hoaz; goude beza bet kovesaet ha kommunit e lavaras d'an Aotrou Doue:

« Gourc'hemennou oc'h eus, emezi,
» Digant unan dreist pep hini,
» C'houi, Aotrou Krist benniget,
» Mar plij ganeoc'h va c'hlevet.
» Digant eun den koz a bell bro,
» En deus kommandet d'in, Aotrou,
» Lavaret d'eoc'h hen ho kare,
» Ar c'halvez, 'n hini oc'h eure ! »

An drede gwech ma lavaras
An Aotrou Krist a inklinas
E benn, d'e beultrin asuret,
Hag abaoe ez eo chomet.

Ar mab beleg, pa ziskennas eus an aoter a anavezaz ar vamm he devoe her ganet, met dal ma 'z eo d'he briata, e kouezjont o daou war leur an iliz, maro-mik; an tad hag ar verc'h yaouank, pa glevjont ar c'helou, a ziredas da welet an darvoud; siouaz, ker skoet e voent en o c'halon, gant ar pezh a oa c'hoarvezet, ma varvjont, o daou ivez, e kreiz an hent, dirag an holl.

Prest goude e voent sebeliet ha kaset da Winevez da enterri.

Met ar c'har m'oa ar vamm garet
Pa erruas gant ar vered
Al loened krenn a zistroas
Den o arreti ne c'hellas.

Ma lavaras an dud a iliz
O lezel da vont en o diviz
El lec'h ma plijo gant Doue
E vije enterret ar wreg-se

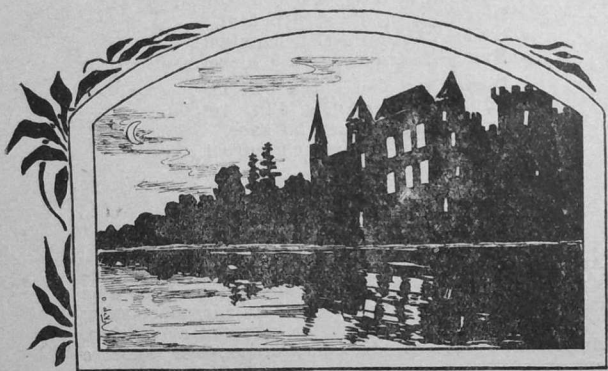
Pa edont tost da borz ar vered,
Eharz Lokrist an Izelvez,
Al loened krenn a arretas
Hag ar c'harr eno, en o flas.

Neuze, pa 'z eot, en iliz, gant an arched, an Aotrou Krist, o tistaga e zourn dehou diouz ar groaz, a ziskouezas d'ar re a zouge ar c'horf e tliet e lakat, en douar, dindan e dreid ha keit ha m'edot o toulla d'ezan, e zourn a jome astennet warnezan evit skuilh war Franseza e bardon hag e vennoz.

G. P.

BUHEZ JENOVEFA A VRABAN

skrivet gant GLAODA 'R PRAT, ha skeudennet gant an Dimezell O. DE VILLERS, loreet he labour gant Skol-veur Ijinou-kaer Roazon.

V

Jenovefa a deu da veza mamm

O va inosant paour, dre boan ez out ganet,
Dilezet gant an holl, eus eur vamm c'hlaç'haret!
Pa oa ouz da zougen n'em boa ken nec'hamant
Nemet na deuje d'it mervel hep badiziant.

MEUR a viz a oa tremenet abaoe ma oa deuet Jenovefa da zizec'ha da « dour ar bec'h-rien », hag e keit-se ne welas den nemet Golo. An diaoul-ze a ginnige restôl d'ezhi ar frankiz hag he enor gant ma teuje da blega d'e youlou direiz. Bep tro Jenovefa a gloze d'ezan e c'henou gant ar c'homzou-man : « Gwelloc'h eun tamm mat e kavan tremen, evit eur wreg fall dirak an dud eget beza fall e gwirionez dirak Doue. Kentoc'h mervel en toull tenval-man eget ober ar pezh a c'houlennit. »

Hepdale koulskoude e kreskas he foaniou. Prestik goude ma oa ét he fried d'ar brezel e kredas e raje Doue d'ezhi ar c'bras da veza mamm. Ha setu ez oa deuet ar mare : eur mab a c'hanas d'ezhi.

— 391 —

— « Va bugel kez, emezi oc'h hen starda war he c'halon, e peléc'h e tigor da zaoulagad da sklerijen ar bed-man !... Deus, da vihana, da domma war va c'halon. Da vamm, siouaz ! n'he deus ket zoken an disterra tamm lienaj da lakât endro d'it ! N'he deus netra da zibri na da eva eus kement a c'hellfe ober vad d'ezhi breman pa he deus kement a boan ha kement a ezom da grenvât. Ha penôs a rin-me evit maga ac'hanout, êlig paour ? N'ez pezo ken kavel nemet ar vein yen-man !... Ne c'helli ket herzel, aon am eus... Golo, ô Golo, pe seurt droug en deus grêt ar c'hêzig-man d'it, lavar ? Ha c'houi, tud digalon hag a ro dorn d'an torfetour, henvel oc'h ouz ar vein-man, pa n'ho peus tamm truez ouz va foaniou kris. »

An hirvoudou enkreuz-se o dije peur lazet Jenovefa panefe he fizians divent e madelez an Otrou Doue. » C'houi, va Doue, emezi, eo ho peus roet d'in ar bugel-ze ; c'houi eo ho peus c'houezet buhez ennan. D'eoc'h eo, d'eoc'h e westlan anezan. Ne c'hellin ket, siouaz ! kas anezan betek hoc'h iliz ; hogen, c'houi a zo e pep léc'h. Hoc'h iliz a zo el léc'h ma 'z eus kalonou d'ho karet. N'eus den aman da zerc'hel ar bugel war ar mean-fond, beleg ebet da roi d'ezan ho pennoz ; me va-unan eta a raio an traou-ze. Roi a ran d'eoc'h va ger, Otrou Doue, e savin ar bugel-man en ho toujans hag en ho karantez ; deski a rin d'ezan anaout ho Mab maro evidomp war ar groaz ; deski a rin d'ezan selaou mouez ho Spered-Santel ha senti outi ; deski a rin d'ezan kaout eur garantez wirion evit an holl dud. Ya, Otrou Doue, me a vezo aketus war e dro evel wardro eun tenzor fiziet ennon, ma c'hellin, eun deiz, hen restôl d'eoc'h dinam ha divlamm evel m'eo breman. »

Ar vamm dener a jomas c'hoaz eur pennad da bedi en doare-ze. Goude e krogas er pod-dour a veze digaset d'ezhi bep heure, hag e vadezas he bugel. Henvel a reas anezan Benoni.

— « Ganet out, emezi, pa edo da vamm en eur mor a boaniou a bep seurt, ha setu perak e vezo grêt Benoni ac'hanout, evel a read eus mab Rachel gwechall. »

Pa he devoa skuilhet dour ar vadiziant war benn he bugel, Jenovefa a vailhuras anezan en he dilhad he-unan hag hen astennas war he barlenn : « Mab paour, emezi, n'ec'h eus ken kavel ! » He daoulagad a gouezas neuze war an tamm bara du lakaet en he c'hichen. « Bugel a ouenn uhel, emezi, n'ez pezo ken magadurez ! Kalet eo ; hogen, da vamm hen distrepo d'it en he daerou !... A-walc'h e vezo d'eomp hon daou gant bennoz an Otrou Doue. »

Kemeret a eure kerkent eur c'henaouad vara hag hen roas chôket d'ar c'hêzig.

Eun dervez edo kousket war galon e vamm pa reas Jenovefa ar bedenn-man a-dreuz he daerou :

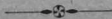
— « Plijet ganeoc'h, va Doue, ober eur zell a vadelez ouz ar c'hrouadur-man kousket ker brao etre va diwrèc'h ! Eur vleunenn a deufe buan en toull tenvalman da goll he liou hag he c'houez vat. Penôs a rai eta ar bugel-man evit herzel ? Na lezit ket, va Doue ! da vervel en eun doare ken truezus ar frouez am eus ganet hag a rofen evitan va buhez hep marc'hata ! Petra lavaran ? Karet a rit anezan muioc'h c'hoaz eget na ran-me. Ya, Doue leun a vadelez, lavaret hoc'h eus, c'houi hoc'h-unan : « Eur vamm a c'hell ankounac'hât he bugel, met me, n'her grafen ket. »

Ar c'hrouadur a zihunas neuze hag a vouse'hoarzas evit ar wech kenta ouz e vamm. « Bugelig ker, emezi, mouse'hoarzin a rez ! N'ouzout ket c'hoaz pegen reuzedik eo da zoare. Da vouse'hoarz a lavar d'in : « Arabat gouela, va mammig ! Digor kentoc'h da galon d'al levenez. Paour out ; hogen, Doue a zo pinvidik ; dilezet out gant an holl ? ya, nemet gant Doue ! ha Doue a zo eun difennour dispar ; karet a rez ac'hanon en eun doare dreist, muioc'h c'hoaz evelato ez omp karet gant Doue. » Mouse'hoarz eta, va c'halonig, bez lirin evel eur vleunenn, ha da vamm ne ouelo ket ken ! »

Eun nebeut derveziou goude e teuas Golo d'ar prison. Mont a reas war-eün da gaout Jenovefa, eur zac'had droug ennan : « Deuet oun, emezan, da skuiza ouz ho klevet, ha n'hellan mui ho kouzanv dirak va daoulagad. Dleout a rafec'h, da viana, kaout truez ouz ho pugel ! Ma ne fell ket d'eoc'h trec'hi war ho mez, ma talc'hit da stourm ouzin, ma ne fell ket d'eoc'h plega d'am youlou, m'hen tou ! c'houi a zo o vont da veza lazet ho taou war an eur ! »

— « Biken ! Biken ! Kentoc'h mervel kant gwech ha mil gwech, a lavaras Jenovefa gant eur vouez nerzus. Nan, biken ne rin eun dra hag a lakafe ac'hanon da rusia dirak Doue ha dirag an dud. »

Hag e reas Golo war ar brinsez eur zell kounnaret : e zaoulagad a deue er mêz eus e benn, e vleo a zave sounn en o zav evel spilhou ha kroc'hen e dal a rea plegou, ken fuloret ez oa. Serri a reas an nor war e lerc'h gant kement a gas mac'h horjellas ar mogerioù war o diazez.

Ar brezoneg en iliz hag er skol

PENNAD KENTA AR BREZONEG EN ILIZ

Ar brezoneg a zo komzet c'hoaz, a drugarez Doue, en holl barrezioù war ar meaz en hon eskopti, hag an darn vrasa eus an dud war ar meaz, an holl koulz lavaret, a zo gouest da gomz brezoneg hag a gompren brezoneg.

Petra o deus neuze ar veleien d'ober ? Petra, nemet ober evel m'eo bet great beteg-hen, prezeg e brezoneg, ober katekiz e brezoneg, lakat kana e brezoneg.

Gouzout a ran, ar c'hiz a zo deuet, e meur a di war ar meaz, d'ober evel e kear, da lavaret ar pedennou e galleg, ha pa deu ar vugale en oad, e vez desket d'ezo ar c'hatekiz galleg, hag ar vamm, lore'h enni, a ya da gaout an aotrou Persoun, da lavaret d'ezan evelhen : « Va mab, va merc'h ne ouzont nemet katekiz galleg ; ne fell ket d'in e ve desket d'ezo katekiz brezonek. »

Petra ray an aotrou Persoun ? Nec'het e vo lakeat, rak ma 'z eus lod eus ar vugale war ar c'hatekiz galleg, ha re all war ar c'hatekiz brezonek, e vo dies awale'h d'ezan en em denna ganto.

Met ni etrezomp, beleien, hon eus marteze d'ober eun tamm **meâ culpâ** war ar poent-man ; rak awechou omp bet re zempl e kenver ar gerent. Awechou hon eus lavaret : « Mat, p'e gwir e fell d'eoc'h, ho mab a c'hello deski ar c'hatekiz galleg. » Ha goulskoude, alies, gand eur ger hepken, hor befe gallet rei da entent d'ar gerent oa gwelloc'h d'o bugale ober evel ar re all, da lavaret eo deski ar c'hatekiz brezonek. N'hon eus ket lavaret ar ger-ze, ha petra zo c'hoarvezet ? Bloaz goude, n'e ket unan hepken a zeske katekiz galleg, met daou ha tri, hag abenn eur pennad an holl vugale o doa dilezet ar c'hatekiz brezonek. An dra-ze a zo bet gwelet e meur a barrez.

Hag ar vugale-ze, desket ganto o c'hatekiz e galleg, da zul, pa zeuint d'an oferenn, a glevo ar beleg oc'h ober ar pedennou hag o prezeg e brezoneg. Ha n'oa ket talvoudusoc'h evito beza desket o c'hatekiz e brezoneg ? Eun tamm mat o defe komprenet gwelloc'h kelennadur ar beleg er gador-brezege.

Petra a dle ober beleien ar parrezioù war ar meaz ? Setu aman : Poania gwella ma c'hellint da ziskouez d'an tadou ha d'ar mammoù e reont fall o lakat o bugale war ar c'hatekiz galleg, hag an dud peurlies a zento, ma ouezer komz d'ezo evel m'eo dleet. Ouspenn-ze : poania da zisplega brao ar c'hatekiz brezonek, da gomz

d'ar vugale evel ma komzer en o farrez. Kement-man a zo skler evel an deiz. Dies eo awechou, met gant poania e teuer a-benn eus a bep tra, ha ma klev ar vugale komz d'ezo er yez a anavezont mat, o dezo plijadur o teski o c'hatekiz e brezoneg.

El lec'h ma z'eus skoliou kristen, ar vistri, ar vestrezed a zesko katekiz brezonek, hag evelse e vo aesoc'h da c'houde d'ar beleg.

Ar pedennou en iliz a vo great e brezoneg, nann e galleg. Ra vo meulet ha pedet an Aotrou Doue e peb yez. Klevet ho peus komz eus ar gentel roet d'ar Vretoned gand eskob Tarb ha Lourd d'ar pelerinaj diveza. « Penos ! emezan, c'hwi ho peus eur yez, ar brezoneg, hag a lavar e galleg ar pedennou dirag ar Zakramant ! » Ar gentel a zo het komprenet, hag hiziviken e vo lavaret ar pedennou-ze e brezoneg.

E brezoneg ive ar c'hantikou. Ar c'hantikou brezonek a zo ken kaer, ken dudius ! Great int evit diskouarn ar Vretoned hag ive evid o c'halon, kanomp eta e brezoneg. Deskomp an holl gantikou. Na lezomp hini ebet da vont da goll. Ar re-ze a zo ive eul lodenn, eul lodenn gaer eus hor pinvidigez. Dalc'homp d'ezo, hag, heb ober fae war ar c'hantikou gallek a zo kaer ive, lakomp ato kana e brezoneg er parrezioù war ar meaz, lezomp ar c'hantikou gallek gant parrezioù kear ha gant Bro-C'hall.

Marteze unan bennak a lavaro evelhen : « C'hwi hag a ro kenteliou d'ar re all, ni garfe gouzout penos e rit hoc'h-unan. E kloerdi bihan ar Pont, ha kanet e vez e brezoneg ? Eur c'halz eus ar vugale a zo ganeoc'h er skol a vo divezatoc'h beleien er parrezioù war ar meaz. Ha deski a reont kantikou brezonek ? » — Setu aman penos e reomp. Hor skolerien o deus eul leor kantikou gallek, met ive eul leor kantikou brezonek, ha ken alies e vez kanet kantikou brezonek eget re c'hallek. Bep sul e klev er en hor chapel an Angelus brezonek : **Ni ho salud gant karantez**, ha da amzer Fask : **« En em gonsollit evit mat »**.

D'ar gwener kenta eus ar miz e klev er alies ar c'hantik : **« O Kalon Zakr »** ha kantik ar Baradoz : **« Jesus, peger bras ve »**. Arog ar gommunion : **« Elez eus ar baradoz », pe c'hoaz : « M'em eus prepaet eur banked »**. Ha gwelloc'h ez a ganto ar c'hantikou brezonek eget ar c'hantikou gallek, rak peurlies a aesoc'h int da gana.

Komzomp breman eus ar prezegennou. Penos e tleomp prezeg er parrezioù war ar meaz, e galleg pe e brezoneg ? — E brezoneg na petra-ta, hag an dra-man a zo ken skler m'eo souezus e ve bet great awechou a c'hiz all. E parrezioù kear, el leac'h ne gomzer nemet galleg, ra vo prezeget e galleg, ha c'hoaz mat eo e kear ober eur brezegenn vrezonek en unan bennak eus an oferennou, p'egwir ez eus er c'heriou kalz tud diwar

ar meaz ha ne ouzont nemeur a c'hallek, hag evelse e vez great e meur a barrez er c'heriou : eur brezegenn vrezonek en oferenn a vez enni an dud a oar gwelloc'h ar brezoneg eget ar galleg.

Met, er parrezioù war ar meaz n'ez eus ket da glask digarezi : e brezoneg, hag e brezoneg hepken eo e tleer prezeg. Siouaz ! Gwelet ez eus bet gwechall meur a veleg yaouank o tont eus ar c'hloerdi bras hep gouzout ger brezonek ebet, hag e rankent ober o labour e galleg betek m'o doa desket ar brezoneg. Awechou ez eus bet gwelet beleien o chom, dre leziregezh, hep deski ar brezoneg hag o lavaret d'an dud m'oant karget anezo : « C'hwi a entent holl ar galleg. Rak-se me a brezego e galleg, hag a ray katekiz e galleg, ha pa deuot da gouvez, c'hwi a govesay e galleg. »

Setu aze an hent sura evit laza ar brezoneg en eur barrez.

Hiziviken, ne vo mui gwelet a draou evelse, rak an holl veleien breman, kouls lavaret, a ouezo ar brezoneg, ar pez a zo dleet ; deski a raint ar brezoneg er c'hloerdi bras, hag o meuli a ran'komp evid an aked a lakeont da zeski o yez, ha skler eo, gouzout a raint komz brezoneg yac'h, hag e vo eun dudi o c'hlevet.

Ya da Vretoned, ra vo prezeget e brezoneg. An Tad Maner gwechall, pa ra e zonj da veza misioner e Breiz warlerc'h Mikeal an Nobletz, a wel mat e rank deski yez Breiz, hag ez a da bedi da japel ti Mamm Doue, da c'houlenn digand ar Werc'hez ar c'hras da zeski buan ar brezoneg, hag ar Werc'hez Vari a ro d'ezan e c'houlenn ken brao ma c'hell kerken en em lakat da brezeg an Aviel d'hor c'henvroiz.

Prezeg e galleg d'ar Vretoned ? Ar zonj-ze ne deuas ket en e spered.

Ha warlerc'h an Tad Maner, kement hini a c'hoanta prezeg en hor bro, war ar meaz, a dle deski ar brezoneg, ma ne oar ket ar yez.

Ha gellout a reer rei deskadurez kaer e brezoneg. Piou n'en deus ket anavezet an dud-ze, tud diwar ar meaz, gwazed, merc'hed, ne ouient ger gallek ebet, hag a anaveze mat goulskoude gwirioneziou o feiz ? Ar yez a gomzas Mikel an Nobletz, an Tad Maner ha kement a visionerien all, evit prezeg an Aviel en hor bro, he deus diskouezet eo gouest d'ober labour vat, rak e pe vro, lavarit d'ia, eo bet griziennet dounnoc'h an Aviel eget e Breiz ? Pe vro he deus kaset d'ar Baradoz eun niver ken bras a zent ?... Dre ar brezoneg eo o doa an dud-ze anavezet, karet Doue... Ar pez he deus great hor yez en amzer dremenet a c'hell ober en amzer da zont. Gand ar brezoneg e c'heller rei deskadurez kaer hag uhel, displega mat Aviel Jezuz-Krist.

J. U.

(Lennet e Kemper, d'ar Bleun-Brug.)

LABOURIOU AR MERC'HED WARDRO AN TI

Kenteliou Tintin Anna

(Kendalc'h)

» Etouez ar c'hlenvejou a strafilh ar muia ar gerent,
» eo red henvel ar c'hlizienn, ha n'eo ket sousus, rak
» spontus eo! Evelato, p'en em gemerer abred a-walc'h
» e c'heller her para, ha pa vezer aketus, hen dizar-
» benn. An distera tra a c'hell rei tro d'ar c'hlenved-ze,
» da gregi er c'hrouadur a zo ker bresk: eur spoutadenn,
» eun tamm boued chomet da garga poull e galon, eur
» barr buanegez, mar deo eur c'hrouadur re vignet ha
» meur a dra all. Rak-se eur vuhez reizet mat eo ivez ar
» yec'hedusa. War ar meaz, a drugare Doue, n'eo ket
» ken stank ar c'hlenved-ma hag e kêr; muioc'h a ear vat,
» nebeutoc'h a zroug, setu aze diou louzaouenn vat.
» Pa deu ar gaouad warnan, ar bugel a vez droug-livet;
» e zaoulagad, digor braz, ne vez gwelet nemed ar gwenn
» anezo; eonenn a vez ouz e c'henou, e gorf reud e vu-
» zellou dem-c'hlaz, e izili treuzet gant ar boan; lavaret
» vije graet eman o vont da dremen! C'hoari en deus oc'h
» esa kaout e alan; ne ziskouez tamm anaoudegez ebed!
» Dleet eo e ziwiska, lammet an dilhad a c'hellfe e zieza,
» strinka dour yen ouz e gorf, lakât gwinn egr dindan e
» fronellou, ha, pa c'heller distarda e vuzellou, rei d'ezan
» eul loïadig sirop bleun? oranjez en eur banne dour;
» war e dal, e vezo lakaet eul lienenn soubet en dour yen.
» Gwelloc'h c'hoaz souba ar c'hlanvour bihan en eur gi-
» bellad dour klouar, deliou tilh ebarz, hag e baka goude
» etouez traou tomm, da vont d'e gavell da ziskuiza, rak
» gwall gastizet e vez ar vugale gant ar c'hlenved poa-
» nius-ze!
» Eun dra-all stank etouez ar vugaligou, eo an droug-
» daoulagad. Kerkent ha ma weler eun tachad ruz, var
» gwenn al lagad, pa ziskouez an hini bihan beza glazet
» gant sklerijen an deiz, eo red gwalc'hi e zaoulagad gant
» dour bet bervet, *klouar mad* pe gwelloc'h, gant *dour*
» *boriqué*, bep teir eun; an tam *ouat* a vezo bet graet im-
» plij anezan, a vezo taolet en tan, rak spegus eo ar boan.
» Ma ne bare ket dillo, e teu da wasaat; dleet eo neuze
» kerc'het ar medisin araok ma vezo re zivezat; an daou-
» lagad a jom sarret klôz, ha pa glasker o digeri gant ar
» biz, e weler lin-vrein ebarz; ar c'hrouadur a zo e riskl
» da veza dall, poent eo e louzaoui gant louzeier krenv!
» Ar vugale a vez dies avechou gant ar prenvéd: n'eo
» ket dá d'o mammou rei d'ezo na traou dous, na traou

» kriz, na frouez. Holl ec'h anavezet al louzou-prenved;
» war lerc'h bloaz, trivec'h miz, eul loiad beteg pemp
» bloaz. »

En e gorf, koulz hag en e ene, ar c'hrouadur a rank
enebi; en e gorf, eman ar yec'hed hag ar c'hlenved; en e
ene, ar mad hag an droug; red eo krenfaat e gorf, ma vezo
trec'h d'ar c'hlenved; krenfaat e ene, ma vezo trec'h
d'an droug. Ar c'horf ne'o nemed eur benveg, servicher
an ene; dre ma kresk ar c'hrouadur, e kresk deveriou e
vamm en e genver. Hi a rank lakaat ar bleuniou kaër da
zevel en e galon: enor, vertuz, lealded; hi a rank rei
nerz d'e ene, dre ma tigor e skiant; kenteliou mat, skoue-
riou eus an dibab. Ma vezo d'in eus ar gefridi fiziet enni
abaoe ar penn-kenta eus ar bed: ober eun den eus he
c'hrouadur! »

(Ar pez am eus laket etre « » a zo troet diwar leoriou
an Itr. A. Geranflech-Kernezne.)

II. — Kelennadurez ar vugale

Pegoulz e ranker staga da gentelia ar c'hrouadur?

Ugent vloaz a-raok ma teuio war an douar, rak diouz
ma vezo savet e vamm e vezo savet e-unan.

Ar pez a vez desket war barlenn ar vamm ne vez morse
ankounac'haet; adaleg e gavell eo kelenn ar bugel, rei
d'ezan boazamanchou mat, ma c'hello enebi ouz an techou
fall, evel ma ranko en e gorf, enebi ouz ar c'hlenvejou.

Sevel eur c'hrouadur a zo e gas, uheloc'h uhela, a-zioc'h
fank ha rolec'hiou an hent, warzu an dever hag ar wi-
rionez; sevel eun ene a zo e greski hag e ledanaat ma
c'hello klask ha kaout ar wirionez hag ar gened. Hogen,
evit dont a-benn eus o labour, eo red d'ar gerent dibrada
o c'halon o-unan diouz traou ar bed-man; en em zevel o-
unan dre ar zantelez, ma c'hellint chacha o bugale daveto,
o c'hennerzi hag o sklerijenna! N'eo ket gant ar pez a
leverer, na gant ar pez a rear eo e saver bugale, met gant
ar pez ma vezer.

A-raok pep tra, ar c'hrouadur a rank plega; a benn
eun nebeut derveziou e ouezo n'en deus netra da c'hou-
nit kaer en deus krial ha kerkent ha ma santo ne bleger
ket d'ezan, e plego e-unan. Gouzout a rank eo deut war
an douar evit senti ouz Doue hag ouz e gerent a zalc'h
e blas. A-nebeudou e teuo skiant d'ezan, met a-raok e
rank beza boazet da blega ha neuze ne gavo ket dies hen
ober pa deuo oad d'ezan; kompren a raio o deus e dud
galloud warnan, a-berz Doue, ha seul-vui ma vezo bet
kelennet ganto en doare-ze, seul-vui en devezo doujans
hag anaoudegez vat evito.

Hogen, n'eo ket an holl a oar sturia! Beza e vez gwelet
tadou ha mammou, goude beza gourdrouzet o c'hrouadur;

o tont d'en em erbedi outan, hep sonjal, ar c'henaouerien ma 'z int, emaint oc'h en em lakat evelse dindan e dreid. Plega d'ezan eur *wech* a zo re: rag, abarz nemeur p'en devezo lavaret: « Ne 'z in ket, pe, ne rin ket! » e ranko e dud rei peoc'h d'ezan! Hen a vezo trec'h d'ezo!

Evid ober mat ha beza doujet gant ar c'hrouadur e ranker goure'hemenn d'ezan, hep rogennez, hag ober d'ezan plega dalc'h mat; arabad eo morse en em izelaat dirazan beteg en em erbedi outan; eun tad hag eur vmm a rafe kement-se a ziskouezfe ne ouezont ket sevel bugale. Rei an urz gant poell, en eur gomz freaz, laouen ha drant, a zoug ar c'hrouadur da zenti gant plijadur.

Evit beza karet gant ar c'hrouadur, arabad eo troïdella pa vezer o c'hourchemenn d'ezan, rak ma wel e klasker e drompla e kemero difizians evid atao eus e dud; gouzout ervat petra 'zo c'hoant a rafe setu eun dra eus ar c'henta evit beza doujet gantan.

Gouzout petra glasker hag her c'hask dalc'h mat setu aze petra ro galloud da eun den; hon tud koz a lavare: « An neb a venn hennez a c'hell! » ha gwir eo.

Ar c'hrouadur a rank senti penn-da-benn ha war an taol; ma stag da c'hrosmolat pe da ober e benn fall, lavaret d'ezan a-nevez, hep morse en em zislavaret, pe an trec'h a jomfe gantan; plega a rank, kousto pe gousto; ma stag da ouela pe da c'hoarzin, arabad eo morse ober dioutan evid an dra-ze; ar vugale ne vezont ket pell evit gouzout penaos tremen diouz o zud.

Gwelet em eus eur bôtreizig o lenva e lec'h senti ouz he moereb: « Ne zervich ket d'it ouela, m'erc'hig, a lavaras houman d'ezan raktal, rak plega a ranki koulskoude! »

— « Sell, eme ar bugel, frealzet kerkent, c'houi n'oc'h ket henvel ouz va mamm! Pa ne fell ket d'in heul he goure'hemennou n'em eus nemed ober an neuz da ouela; kentoc'h eget gwelet daerou em daoulagad e pakfe al loar d'in, ma c'hellfe! »

Darn eus ar gerent evit lakat o bugale d'ober eun dra a zo boazet d'o fedi da ober kountrol; n'eus ket a ezomm da lavaret eo an doare-ze eun doare eus ar re falla da zevel bugale.

Eur zulvez, pa oa leun a dud en ti, gwreg eur c'hemener a falvezas ganti diskouez d'ar re a oa eno, pegen desket oa he mabig: « Sonjit, n'eo ket tri bloaz, hag e oar meur a c'her eus ar c'hatekiz! Ha ne vez ket nec'het evit henvel hon Tad Santel ar Pab hag an A. Person! Allo! lavar 'ta, Herveig, pet Doue a zo? Piou en deus krouet ar bed?... »

Respont ebet: « Piou eo hor Person? » Ar pôtr a jome mut: « Bremaik e responti! » Eme ar vamm: « Herveig, emezi, difenn a ran ouzit lavaret piou eo; entent a res? » Raktal, ar bugel a zavas e benn: « An aotrou 'n Hir eo person ar barrez; Pi XI eo hon Tad Santel ar Pab; n'eus nemed eun Doue hag ar bed a zo krouet gantan! » E vamm a c'hoarze, ar zodez 'z anezi: « Pa 'm bevez c'hoant

d'e gas en eun tu bennak n'em bevez nemet difenn outan hag ez a dioc'htu! » Ar re a oa en ti ne c'hoarzent ket; hoja a raent o diousoaz gant truez en eur zonzal: « Salver Doue, penaoz oc'h eus c'houi laket bugale etre daouarn m'erc'hed ken diskiant-ze.

Sevel eur c'hrouadur, em eus lavaret a zo e hentcha warzu ar wirionez evit he c'haout hag he c'haret. Red eo eta rei skouer vat d'ezan, war ar poent-se, koulz ha war ar re all ha lakaat, en e galon, eun euz bras 'evid ar gaou. N'ouzoun ket perag e vez kontet kement a c'hevier d'ar vugale diarbenn ar bleizi, an diaoulou hag al laeron evid o sponta? Ha koulskoude, ar re vihan o deus ioul da c'houzout ar wirionez! Bep tro e c'houlennont: « Gwir eo, mamm? » Fiziens o deus en o zud, ha ma leverer gevier d'ezo e kollint ar fiziens-ze hag e kemerint o-unan ar pleg fall da lavaret gevier. Piou a vezo penn abeg d'ezo? O zad hag o mamm, na petra 'ta, p'o deus roet skouer fall d'ezo da genta. Evid o c'has da di ar medesin pe d'ar skol e vezo roet d'ezo da gredi emaint o vont da bourmen; fall eo an dra-ze, rak ar gwir o deus da glevet ar wirionez.

Ar vugale a zo dishenvel an eil diouz egile; rak-se e ranker ober diouz karakter pep hini. Hogen arabad eo morse ankounac'haat eun dra: kenta o deus an tad hag ar vamm da ober evit sevel ervat o bugale eo en em glevet.

Selaouit an danevell-man: eun ozac'h hag e vaouez a oa o chom en eun tiik bihan; eun tamm liorz a oa stag outan hag a labourant; an eil hag egile o devezo plijadur oc'h hada traou ennan pa deue an nevez amzer; met ne labourant ket asamblez; diouz ar beure, an ozac'h a hadas garotez en eun tachad-douar trempet mat tre gantan; pa voe aet d'e zervez, ar wreg a deuas d'he zro, eun dournad had irvin ganti hag a lezas anezo da goueza er memez korn; an eil hag egile a deue bep an amzer da welet ha diouan a rea, henman e c'harotez, ebenn he irvin; pep hini a c'houenne gwella ma c'helle en dro d'ar pez en doa hadet: ar vaouez a denne ar garotez, he gwaz a denne an irvin; an douar, evel just, a jomas goull; kollet a doa o foan hag o amzer, dre ma n'en em glevet ket!

Mat, eur skeudenn eo eus ar gelednadedurez a vez roet d'eur c'hrouadur pa n'en em glev ket e gerent; kaer o devezo poania, pep hini eus e du e-unan, labour an eil a vezo freuzet gant egile hag an ene o deus ar garg anezan a jomo distuz evel eur c'horn douar sec'h ha dilezet.

Red eo d'ezo beza a-unan evit sevel o bugale; arabad eo, war zigarez ebet, e teufe an eil da zilavaret egile dirazo. War barlenn o mamm e teskint kroazia o daouarnigou evid adori hano Jezuz; e kichen o zad e stouint d'an douar evit trugarekaat Doue eus e vadoberiou; deski a raint gant o mamm beza sentus ha gwirion; gant o zad beza labourerien ha kristenien dispar. Evel m'o deus o

c'herent an hevelep feiz hag an hevelep ti, dleet eo o divije ivez an hevelep kalon evid o sevel; mennoziou an eo, war zigarez ebet, e teufe an eil da zislavaret egile di-a vezo mennoziou egile, aliou an eil aliou egile; an droug a vezo kastizet hag ar mad a vezo gopreet gant an eil evel gant egile.

Ar piniennou hag ar gourdrouzou arabad eo ober implij anezo re alies, pe ne vezo graet van ebet outo ken; traou red int koulskoude; an deveziour, goude e zervez, a gav just kaout e c'hopr; an den a gemer poan a c'hed kaout digoll eur poent bennak; Doue, e-unan, en deus promettet e varadoz hag eur vuhez peurbadus d'an neb a zento outan hag a labouro evitan ar bed-man; kemeromp skouer warnan; d'ar c'hrouadur sentus ha fur, roomp meuleudi pe blijadur onest evit diskouez hol levenez.

Ma 'z eo just kaout eur gopr da rei evid ar mad eo ker just all kaout eur binijenn evid an droug. An den a vank d'e zever, an hini ne heuilh ket an urz vat, en e vro, a rank beza kastizet gant an archerien, ar varnerien ha gant Doue e-unan. M'en deus diskleriet Doue e oa eur baradoz evid an dud fidel, en deus digoret ivez eun ifern, evid ar bec'herien; pa vanker e ranker paea; dleet eo! Ar c'hrouadur a ranko beza skandalet ha zoken kastizet diouz e vankou:

Diouz ar mirit, ar rekompans
Punision, diouz an offans!

(Da heuilh.)

Klevit ta !

Gant goueliou kél ar goanv **Felz ha Breiz** a stago adarre gant e **varvailhou** hag e **zivinadennou** a vezo plijadurus d'an holl sellet outo epad nozvezioù hir ar mizioù du.

Er miz a zeu e vo embannet ivez roll gonideien prizioù an divinadennou ha prizioù ar **Bleun-Brug** ne oa ket a blas eviti er miz-man.

DIVINADEN ???

Perak an oll dud a zo bet o prena
E ti **ALLAIN** HORLOGERIE
POPULAIRE
60, rue Jean-Macé, BREST

(Gwechall ru ar Ramp etre ar ru Siam hag ar ru Vras)

hag **plas an Ed, e Lannitis**
a lavar eo guelloc'h marc'had en
tiez-man evit ar memez qualité ?

— Ablamour e kement ti a gom-
merz ez euz frejou hanvet « frais
généraux » hag a deu da greski priz
ar marc'hadourez hag an ti-man
o veza ma ne deuz ket kals euz a
frejou-ze a ziminu anezo c'hoas a
beb-hent evit profit ho hostizien.

*Eur c'hado brao a vez roet var
marc'had ar bizaouedou aour.*

— Tud an ti a gomz brezounek —
R. c. Brest 4102

OBJETS D'ART

R. Julien

25, rue de la Mairie — BREST
(Anciennement 48, r. de Siam) Tél. 1-60

Toutes les dernières nouveautés pour :

SOUVENIRS

CADEAUX DE FÊTES
et de MARIAGES

Nombreuses occasions en :

ORFÈVRERIE ARGENT
(vendues au poids)

BIJOUX et DIAMANTS

Expertises gratuites et achat de :

BIJOUX — ORFÈVRERIE

TABLEAUX — OBJETS ANCIENS

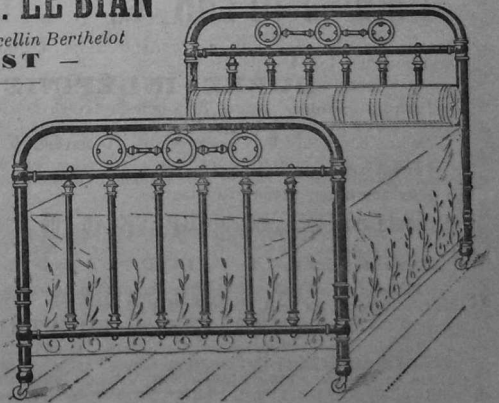
MAISON L. LE BIAN

39-41, place Marcellin Berthelot
— BREST —

La plus impor-
tante fabrique
de matelas, lits
et literie de la
région.

Production
journalière
43 matelas
33 lits.

MEUBLES
de
toutes sortes

GWELE DA ZAOU ZEN (gant matla, somier, 2 oriller) 560 ltr.
1 penn-wele plunv

MACHINES = PETIT OUTILLAGE
= FOURNITURES GÉNÉRALES =
pour l'Industrie, l'Electricité, l'Automobile

ETIENNE CORRE

Bureaux et Magasins :

51 à 59, Rue de la Vierge — BREST

TÉLÉGRAMMES : ETIENNE CORRE-BREST — TÉLÉPHONE : 5.56 — 7.30
R. C. 4111

Fournisseur de l'Etat et de la Ville de Brest

DEPOTS

L'Air Liquide (capital 15 millions)	La « Canalisation électrique »
Comptoir français de carbure de calcium	Accumulateurs Dinin
Société RATEAU (capital 6 millions)	C ^e d'applications mécaniques
C ^e Schneider-Moteurs	Stock carburateurs de toutes marques.

ON PARLE LE BRETON DANS LA MAISON

Toitures SPECK en « EVERITE »

composé de ciment et de fibres d'amiante, imperméable, isolant parfait de la chaleur et du froid.

= DURÉE INDÉFINIE =

Plaques ondulées, toutes longueurs, jusqu'à 3^m05, des plus épaisses et les plus fortes ondulations. Pose rapide et facile partout et par tous. Ne pas confondre avec les produits d'imitation.

Plus de 1.000 clients, dont Ponts et chaussées, Marine nationale, Poudrerie du Moulin-Blanc, usine des Produits chimiques, etc., servis en deux ans à leur entière satisfaction.

En vente aux Etablissements SPECK, 46, rue Jean Jaurès, Brest

(Ancienne rue de Paris — en face de la rue Victor-Hugo)
Agent général de l'« EVERITE » pour la Bretagne

Les Etablissements SPECK informent en outre qu'ils sont à la disposition des clients pour la fourniture de

TOUS MATÉRIAUX de CONSTRUCTION

Bois du Nord, briques mâchefer, chaux, ciment, tôles ondulées galvanisées, grandes largeurs, longueurs jusqu'à 3^m05. Carton bitumé garanti 10 ans. — Peintures toutes nuances, livrées en boîtes de 1 et 5 kilos, etc. Toute charpente menuiserie, portes, fenêtres, etc., à la demande, sur mesures.

CONSTRUCTIONS de MAISONS ECONOMIQUES
en maçonnerie et briques mâchefer aux plus bas prix.

Grands Magasins
SIGRAND

= & Cie =

BREST - 19, rue de Siam et rue Louis Pasteur, 16 - BREST

(COINS DE LA RUE DE LA MAIRIE)

Téléphone 3-94

R. C. Seine 8704

Téléphone 3-94

TOUS VÊTEMENTS

Confectionnés et sur Mesure

POUR HOMMES, JEUNES GENS ET ENFANTS

Vêtements imperméables pour Messieurs et Dames

CHEMISERIE :-

:- BONNETERIE :-

:- CHAPELLERIE

Maison recommandée aux Familles catholiques

VÊTEMENTS ECCLÉSIASTIQUES

Envoi franco du Catalogue et d'Echantillons

En ti-man e komzer brezoneg

SI VOUS DÉSIREZ :

- 1° Avoir une consultation sur n'importe quelle affaire, —
 2° Vous défendre en justice, — 3° Recouvrer vos créances, —
 4° Acheter ou vendre des immeubles ou des fonds de commerce, — 5° Contracter une assurance maritime ou terrestre,
Adressez-vous en toute confiance à :

L'OFFICE GÉNÉRAL de BRETAGNE
BREST, 59, rue de Siam (En face la Préfecture Maritime)
 Contentieux — Avocat-Conseil — Téléph. : 0-91

YEC'HED AR VUGALE

Ar "SIROP FERET" a-enep an Doken

Graet gant louzaouennou hag a gaver er mor, ar sirop-man a ro nerz hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vlaz eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar sirop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vugale taget gant an doken, an trouklennou leaz, ar werbl, an doureier fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu warlerc'h ar ruzel hag an dreo, etc...

En vente dans toutes les pharmacies.

Dépôt principal: GRANDE PHARMACIE DU PROGRÈS, 2, rue de Paris, (au-dessus de l'Octroi), BREST. R. C. 232

Breiz Atao

(LA NATION BRETONNE)

Revue mensuelle bilingue
 du nationalisme breton

Organe de l'Union de la jeunesse bretonne.

Demahdez un numéro spécimen qui vous sera envoyé gratuitement

ABONNEMENTS :

Bretagne et France..... 5 fr.
 Autres pays..... 6 fr.

Bureaux : 11, Rue St-Malo
 RENNES

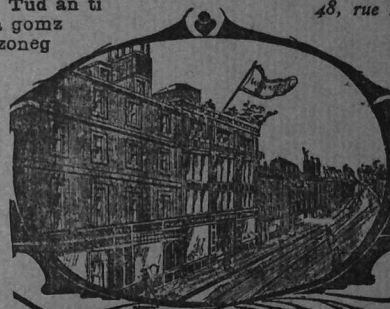
Chèques postaux: C-C. 25-29, Rennes

QUINCAILLERIE A. GUIAVARCH

Tud an ti
 a gomz
 brezoneg

48, rue Louis-Pasteur

BREST

Grand Choix
 de Fourneaux
 et
 d'Articles de ménage
 BUANDERIES
 ET MARMITES ANGLAISES
 Outils agricoles
 et d'amateurs
 Outillage de Forge
 et pour
 toute profession

MAGASINS DE DÉTAIL
 ET BUREAUX :

48, rue Louis-Pasteur
 5, rue Suffren

MAGASINS ANNEXES :

46, rue Louis-Pasteur
 2, 3, 4, 5, rue Suffren

ÉCLAIRAGE

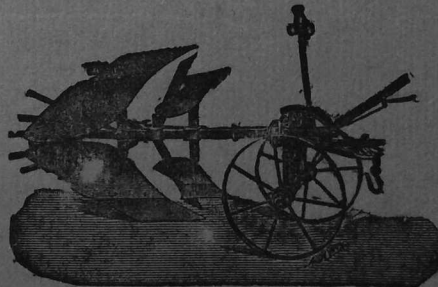
Lanternes de Voitures
 CHEMIN LINOLÉUM
 MALLES - VALISES - CARPETTES

Dépôt des Zincs de la VIEILLE MONTAGNE

Construction en séries de la Merveilleuse petite BRABANT si connue

" L'EMIETTEUSE "

Véritablement la Reine des Charrues

E. BELBÉOC'H
 Ingénieur
 Fondateur-constructeur
 à
 LANDERNEAU

Qualité unique BB, extra-résistante : 118, 132 et 145 kilogr.

E^SI

Felz ha Breiz a zo dek gwenneg ar pezh
BREST, IMPRIMERIE DE LA PRESSE LIBÉRALE, RUE DU CHÂTEAU

LE GÉRANT : FR. GEORGELIN.